

გაზეთის ფასი: ერთის წლით ტფილისში 7 მან., ხანგრძლივით—
3 მან. და 5(1) კაპ.; ტფილისს გარეთ ერთის წლით 8 მანეთი, ხანგრძლივით—
4 მან., სამი თვით—2 მან., თითო ნომერი 15 კაპ.
ხელის მოწერა ნიიღება: ტფილისში—„წერა-კითხვას“ ამბერცელე-
ბელ საზოგადოების“ კანცელარიაში და თვით „კვალის“ რედაქციაში; რუ-
სის ბაზარში, სექსტურო სახლში, იქვე, სადაც ექ. ხელაძის სტამბაა.

რედაქციის კანტორა ღია ყოველ დღე, დღის 10 საათიდან 2-მდე
და საღამოს 5 საათიდან 8-მდე. სარედაქციო საქმეებზე პირადი მოლაპარაკე-
ბა შეიძლება ყოველ დღე, გარდა ორშაბათის და სამშაბათისა, შუადღის
12-დან 2 საათამდე.
ფასი განცხადებისა უკანასკნელ გვერდზე სტრიქონი ორა შუთრი.
ფოსტის აღრესა: Тифлисъ, редакция газеты „НВАЛИ“.

შინაარსი: თეატრს რას ვუწუნებთ, ყვირილელისა.—სხვადასხვა ამბები.—კარესპონდენციები.—რუსეთი.—უცხოეთის ამბები.—მხოლოდ მაშინ...
(ლექსი) კ. გოგოლაძისა.—ილიკოს უბედურება (მოთხრობა) თარგ. თამარა გოგოლაშვილისა.—ნაწყვეტები პოლიტიკური ეკონომიიდან, ა. წუ-
ლუკიძისა.—კერძო საკუთრება და მისი ისტორია, რ. რაქვინიძისა.—განცხადებანი.

თეატრს რას ვუწუნებთ.

ეს რამდენიმე თვეა სათეატრო კითხვა შფოთის საკითხათ
არის გადაქცეული ჩვენში და დღითი-დღე უფრო და უფრო
მწვავედება. კვირა არ გაივლის, რომ ორი სამი სტატია არ
დაიბეჭდოს გაზეთებში დრამატიული გამგეობის და მის მოქმე-
დების შესახებ. საზოგადოების გაცხარებამ იმ ზომამდისაც კი
მიაღწია, რომ ის თვით ჩაერია სათეატრო საქმეებში და გამ-
გეობის წინააღმდეგ დემონსტრაცია მოახდინა თეატრის დარ-
ბაზში. პასუხათ გამგეობის წევრებმა გამოაცხადეს, სამ დე-
კემბრიდან თავს ვანებებთ სამსახურს და სხვები აირჩიეთო.

ამ ნაირათ, 3 დეკემბერს დრამატიულმა საზოგადოებამ
ან უნდა ახალი გამგეობა აირჩიოს, ან უნდა ძველი დაითან-
ხმოს დარჩენაზე. ორივე შემთხვევაში საჭირო არის გამოირკვეს,
რას უწუნებდნენ ან რა მოუწონეს ძველ გამგეობას.

„კვალმა“ 28 №-რის „შინაურ მიმოხილვაში“ უკვე გა-
მოთქვა თავისი აზრი თეატრზე და მის დღევანდელ მდგომარე-
ობაზე. ეს აზრი ბევრმა იუცხოვა. მოწინააღმდეგებმა ჩვეუ-
ლებრივათ გადაამახინჯეს ეს და აუწყეს თავის მკითხველებს,
„კვალმა“ შებღალა ეროვნული წმიდათა წმიდაო... ჩვენ
შევფრჩევთ ასეთ მოვლენას და თუ დღეს ხელ ახლა ვუბრუნ-
დებათ თეატრის საკითხს, ეს იმიტომ, რომ კითხვამ მეტათ
მწვავე ხასიათი მიიღო და საზოგადოება გაფაციცებით თვალ-
ყურს ადევნებს მას.

რომ ჩვენი აზრი უკეთ გამოვარკვიოთ, ჩვენ დაგუბირდა-
პირებთ მას პრესაში გამოთქმულ წინააღმდეგ შეხედულობას,
მით უმეტეს, რომ ამით საშუალება მოგვეცემა გზა-და-გზა პა-
სუხი გავცეთ მათ, ვინც ჩვენი სიტყვები ვერ გაიგო, ან გან-
ზრახ გადაამახინჯა.

ჩვენ ვწერდით ქართულ თეატრის დღევანდელ რღპურ-
ტუარზე, რომ ის ვერ აკმაყოფილებს ახალ ცხოვრების მო-
თხოვნილებებს. ქართულ საზოგადოებ. ში,—ვაშობდით,—
„არის ნაწილი და ძალიან დიდი ნაწილი, რომელსაც ვერ აკმა-
ყოფილებს ვერც გაცვეთილი პატრიოტიზმი, ვერც „სამშო-

ბლოს“ და ქართული ენის ყვირილი. მისი იდეალი საკაცო-
ბრიო იდეალია, ის ამ იდეალით სცოცხლობს, ამით საზრდო-
ობს, ამით იმედოვნებს. აწმყო მას გველივით ეზიზნება, წარ-
სული ჭირივით ეჯავრება. ის იტყირება ბრწყინვალე მომა-
ვლისკენ, სადაც ისობა ყოველ გვარი უკანონობა და ძალ-
მომრეობა, სადაც დაჩაგვრას და გაყვლეფის ადგილი არ ექ-
ნება. და თეატრშიაც უნდა მას ყველაფერი ეს დაინახოს.
წინააღმდეგ შემთხვევაში ის პირველათ დაესწრება თქვენ წარ-
მოდგენებს, მაგრამ როცა დაინახავს „შიგ არაფერი ყრია“,
უკან გაბრუნდება და დაცინვით იტყვის: მასხრახაო. და არც
იქნება ის ამაში დანაშაული...“ („კვალი“ № 28).
აი, ამ სიტყვებმა შეაშფოთა არა თუ „ივერია“,
„ცნობის ფურცელიც“ კი. „შინ და გარეთ“-ის ავტო-
რი გვისაყვედურებს („ცნ. ფ.“ № 2321), როგორ შეი-
ძლება წარსულის უარყოფაო. „მესმის, ვსთქვა: მეჯავრება
ბატონ-ყმობა, დესპოტია და საზოგადოათ სხვა ფორმები წარ-
სულის მოუწყობლობისა, ხოლო მთელი წარსულის უარყოფა
ეს ხომ ხალხის უარყოფაც იქნება?... განა ჩვენ წარსულში
ბრძოლა არ იყო ეროვნობის და მის კულტურის დაცვისთვის?
განა ერი არ მიისწრაფებოდა უკეთეს მომავლისაკენ და არ
იბრძოდა?“ ყველაფერი ეს რასაკვირველია, იყო. წარსულშიაც
იყო ბრძოლა ეროვნობის და მის კულტურის დაცვისათვის,
მაგრამ, საუბედუროთ, მთქელ ამ წარსულში არც ერთხელ არ
ჩაფენია ხალხს გულში ბედნიერების და მშვიდობიანობას სხი-
ვი. წარსულშიაც მიისწრაფებოდა ერი უკეთეს მომავლისკენ,
მაგრამ, საუბედუროთ, მთქელ ამ წარსულში არც ერთხელ ხალხის
უმრავლესობას არ მოუხსნია მხრებიდან მძიმე ტვირთი სხვისი
ბატონობისა. და თუ წარსულში ხალხის ცხოვრება ძირიან-
ფესვიანათ ბატონ-ყმობაზე იყო აგებული, თუ უმრავლესობა
განუწყვეტილვ ხან შინაგან, ხან გარეგან დესპოტიის უღელ ქვეშ
გმინავდა, ნუ თუ მას, ვისაც ხალხი „რეალურ სიყვარულით“
უყვარს, თვით ეს რეალური სიყვარულ უფლებას არ აძლევს
და არ ავალებს კიდევაც სთქვას ის, რაც ჩვენ ვთქვით?—ღიახ,
ჩვენ გვძულს ეს...

მართველობას 1898 წლიდან 1902 წლამდე; 2) ყოველ წლობით, აღნიშნულ დროს განმავლობაში ქალაქს რამდენი, მუდმივი და რამდენი დროებითი მუშა ყავდა; 3) როგორი წესები ქონდა გამგეობას მუშების დაქირავების, დროებით დათხოვნისა ან სამსახურიდან სრულიათ გამოორციხვისა; 4) დღეში რამდენ საათს მუშაობენ ქალაქის მუშები, რა დროს იწყება მუშაობა და როდის თავდება, რამდენი დრო ეძლევათ საუზმისთვის, სადილისათვის, ვახშმისათვის და სხვა. 5) რამდენს იღებენ მუშები სამუშაოში; 6) რამდენ ფულს აძლევს ქალაქი იმ სამუშაოსათვის, რომლებიც სრულდება ღამით, კვირა უქმეებში და სამუშეოთ გადაწყვეტილ დროს შემდეგ; 7) ეძლევათ, თუ არა, მუშებს პენსია, ფულით შემწეობა და სხვა; 8) აქვთ, თუ არა, ქალაქის მუშებს უფასო ან იაფ-უფასო საზოგადო საცხოვრებელი; 9) რა შინაარსისაა ხელშეკრულება ქალაქის მუშებთან დადებული და სხვა.

ამიერ-კავკასიის რკინის გზის გამგეობამ გადაწყვიტა 1904 წელს რკინის გზის უმცროს მოსამსახურეთ სადგომები მისცეს. გამგეობამ გადასდო 70,000 მან. სახლების ასაგებათ.

როგორც „ჩერნ. ვესტ.“ მოგვითხრობს. სოხუმში ამბავი მოვიდა, რომ საბჭოს მიერ ქალაქის მოურავათ არჩეული ბ-ნი აბულაძე არ დაამტკიცეს აღნიშნულ თანამდებობაზე.

მიწათ-მოქმედების დეპარტამენტის განკარგულებით, აგრონომს ს. ნ. ტიმოფეევს გამოუკვლევია ის პეპელა, რომელიც დასავლეთ საქართველოში სიმინდს გაუჩნდა, ბ-ნ ტიმოფეევს შეუდგენია წიგნაკი, სადაც ჩამოთვლილია ამ პეპელასთან საბრძოლველი საშუალებანი. წიგნაკი მალე გამოვა რუსულსა და ქართულს ენაზე.

მკითხველებს ეხსომებათ, რომ წელს ზაფხულს სოფელ ამალლების მცხოვრებმა ს. წერეთელმა რევოლუციით მოკლა ბოქაული იაშვილი და ამავე სოფლის მამასახლისი. ეს საქმე ქუთაისის ოლქის სასამართლომ განიხილა ექვს. ამ თვეს. წერეთელი დამნაშავეთ იცნო ზემო აღნიშნულ მკვლელობაში და მიუსჯა, ყოველისავე ღირსებისა და განსაკუთრებულ უფლებათა ჩამორთმევა და თორმეტის წლით კატორგაში გაგზავნა. წერეთელს იცავდა ნაფიცი ვეკილი მ. ფაღავა.

7 ნოემბერს ქალაქ გორში ტფილისის სასამართლო სესიამ ბ. მ. შაგინის თავმჯდომარეობით გაარჩია ამიერ კავკასიის რკინის გზის მიხაილოვის დეპოს მუშების: დიმიტრი უდანოვის, კლაიმიშ ხოსბეროვის, ნიკოლოზ ფერაძის, გიორგი გუდაძის, ივანე სუხიაშვილის, დავით კამკამაძის, დავით თედოზაშვილის, ვასილ კვესაძის, ვასილ სამხარაძის, სერგო არუთინოვის, ვასილ ლაშიაძის, რომანოზ მეგრელიშვილის, მათე მუსაშვილის, პროკოფი კიქნაველიძის და ლევან ჩახვიანცის საქმე, —სულ 15 კაცის. მათ ბრალათ ედებათ მიხაილოვში 16 ივლისს მეთაურობა და პოლიციის და ჯარისთვის წინააღმდეგობის გაწევა სამსახურის ასრულების დროს.

სასამართლოში საქმის განხილვა, ხალხის დაუსწრებლათ მოხდა, დახურულ კარებში. კვირას დასრულდა საქმის გამოძიება და მთელ დღეს გაგრძელდა კამათი მუშათა დამცველებისა: ლ. ნ. ანდრონიკაშვილის, გრუზენბერგის, ნ. ელიაფასის, ხომენტკოვსკის, კ. ჯაფარიძის, ჯალალოვისა და ტურკევიჩისა. ოლქის სასამართლომ თითქმის 5 საათის თაობირის შემდეგ გამოაცხადა განაჩენი. გაამართლა ბრალდე-

ბულნი: დავით კამკამიძე, დავით თედოზაშვილი და გიორგი გუდაძე. დანარჩენნი დამნაშავეთ იცნო და გადაუწყვიტა: ნიკოლოზ ფერაძეს, ივანე სუხიაშვილს და ვლადიმერ ხოსბეროვს მცირე წლოვანობისა გამო ღირსების ჩამორთმევა; 1 1/2 წლით საპრობილეში დაპატიმრება, ხოლო დანარჩენთ—ყოველისავე პირადათ თუ მდგომარეობით მოპოვებულ უფლებათა-უპირატესობათა ჩამორთმევა და პატიმართა გამასწორებელ რაზმში გაგზავნა: მათე მუსაბლიშვილს და ლევან ჩახვიანცს—1 1/2 წლით, ხოლო უდანოვს, კვესაძეს, არუთინოვს, სამხარაძეს, ლაშაძეს, მეგრელიშვილს, კიქნაველიძეს—2 1/2 წლით. მუშები არ დასთანხმდნენ განაჩენს და განაცხადეს, საქმე ტფილისის პალატაში უნდა გადავიტანათ.

11 ნოემბერს, ტფილისის პალატამ გაარჩია საქმე ბათუმში როტშილდის ნავთის ქარხნის მუშების სტეფანე აბრაცუმოვის, სამსონ გოგუასი, თეოფილე თევზაძის და პერტიასი. ამათ ბრალათ ედებათ 1902 წ. 9 მარტს ბათუმში მომხდარ მუშათა არეულობაში და ჯართან შეტაკებაში მონაწილეობის მიღება, მთავრობის მოხელეთა ბრძანებისთვის წინააღმდეგობის გაწევა.

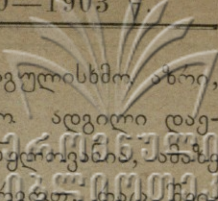
პირველათ ეს საქმე ქუთაისის ოლქის სასამართლოს სესიამ გაარჩია ამ წლის 6 მარტს. მან დამნაშავეთ იცნო ბრალდებულნი, და მიუსჯა: სტეფანე აბრაცუმოვს 3 თვით, სამსონ გოგუას—6 თვით, გიორგი კალანდაძეს—2 კვირით და დანარჩენთ ორ-ორის თვით საპრობილეში დაპატიმრება უფლებათა-უპირატესობათა ჩამოურთმეველათ. ბრალდებულთა დამცველებათ გამოვიდნენ: მოსკოველი ნაფიცი ვეკილი სტალი, ნაფიცი ვეკილის თანაშემწე ლ. ნ. ანდრონიკაშვილი და ნაფ. ვეკილი ხომენტკოვსკი. საქმე ხალხის დაუსწრებლათ გაირჩა. პალატა დაეთანხმა ქუთაისის ოლქის სასამართლოს გადაწყვეტილებას და მისი განაჩენი შეუცვლელათ დაამტკიცა.

ჩვენ მივიღეთ 1904 წლის „ქედლის კაჟენდარი“, გამოცემული გრ. ჩარკვიანის მიერ, კალენდარი სუფთათ არის გამოცემული, შიგ სხვა-და-სხვა ცნობებია დაბეჭდილი და ღირს 40 კ.

კ ო რ ე ს ბ ო ნ დ ე ნ ე ი ე ბ ი

ბათოში. ამ უკანასკნელ დროში სამ-ოთხჯერ მოხდა ქალაქის პირველ-დაწყებითი შკოლების მასწავლებელ ქალთა ჯგუფთა კრებები. ამ კრებებზე უნდა შემუშავებულიყო ჯგუფთა დამოკიდებული მოსაზრება სამოსწავლო საქმის გასაუმჯობესლათ, რომლის განხორციელებას ეცდება მომავალში ბ. ჟურული, ამ კრების დამნიშნავი, როგორც გამგეობის წევრი. მკითხველი დამეთანხმება, რომ ამ გვარი კრებების შედეგი მეტის-მეტათ სასარგებლო იქნება და თუ ამ გზით იმოქმედებს ქალაქის თვითმართველობა პირველ დაწყებითი შკოლების საქმე შესამჩნევათ წაიწვეს წინ. თვითონ მასწავლებელი, რომელსაც მუდამ სკოლასა და მოწაფეებთან აქვს საქმე, უფრო კარგათ მიხვდება, რა ესაჭიროება შკოლას, რომ წარმატების გზას დაადგეს და სწორეთ ამ მოსაზრებით ბ. ჟურულის ქცევა მოსაწონია.

კრებებმა რამოდენიმე მოსაზრება უკვე წამოაყენეს, მაგალითათ საქიროთ სცნეს, სამასწავლებლო წიგნთ-საცავის დაარსება, ახალი შკოლების მომატება, რადგანაც უკვე არსებული ოთხი-ხუთი შკოლა ვერ აკმაყოფილებს ხალხის მოთხოვნილებას და ბევრი სწავლის მოსურნე პატარაები რჩებიან შკოლის გარეთ. ეს კითხვები და მასთან კიდევ ორი სხვა (მასწავლებელთა მდგომარეობის გაუმჯობესებისა და შკოლებთან პროფესიონალურ განყოფილების გახსნის შესახებ) მიანდოთვით მასწავლებელთაგან (ი. გოგოლაშვილი, ფ. მგელაძე, ერ.

შარაშიძე) შემდგარ კომისიას უფრო დაწვრილებით გამოასარკვევათ. კომისიამ ასეთი მოხსენება წარუდგინა კრებას:

პირველ დაწყებითი სკოლების ნაკლებობის მოსასპობათ და ხალხის მოთხოვნილების დასაკმაყოფილებლათ საქიროა თვითეულ განყოფილებას საკუთარი მასწავლებელი ყავდეს ერთი იმისთვის, რომ როცა მასწავლებელს მარტო ერთი განყოფილება ჰყავს, ის ყოველთვის ბევრით მეტს ასწავლის და ბავშვებიც უფრო გულიანათ ისწავლიან, და მეორეც იმისათვის, რომ მაშინ სამჯერ მეტი ბავშვების მიღება შეიძლება და მაშასადამე ხალხის მოთხოვნილებაც დაკმაყოფილებულ იქნება. მართალია, დასძენს კომისია, ამ შემთხვევაში ყოველ უბანში არ მოხვდება შკოლა და ხალხი სიშორისა გამო მაინც მოკლებული დარჩება მას, მარა ტრამვაის გაყვანის შემდეგ ეს ნაკლიც შევსებულ იქნებაო. რასაკვირველია, ეს მეტს ხარჯს მოითხოვს, მარა ბათომი არც ისე ღარიბია (თუ კი შკოლას აბუჩათ არ აიღებენ), რომ ამის მოწყობა ვერ შესძლოს. რასაკვირველია, თუ შკოლების რიცხვს მოემატება ზ მასწავლებლებიც ორი სამი ეყოლება თითოს, ეს უმჯობესია, მარა აქაური ქალაქის მამებისგან ეს მოსალოდნელი არ არის, ამიტომ ისიც კარგია, თუ მასწავლებლების მიერ ნაჩვენებ გზას დაადგენ. მხოლოდ ამას უნდა დაუმატოთ ჩვენ, რომ საქიროა ყოველ შემთხვევაში ერთი შკოლა მაინც მიემატოს, რაც ეხლა შკოლებია თანასწრათ გაწესრიგდეს ქალაქის სხვა-და-სხვა ნაწილებში. ახლა პირველ დაწყებითი სკოლები ყველა ერთ უბანშია მოწყვდებული და დანარჩენი უბნები კი უყურადღებოთაა მიტოვებული. ავილოთ, თუ გინდა, მეოთხე ნაწილი ქალაქისა: აქ ხელმოკლე ხალხი ყველა ნაწილზე მეტი სცხოვრობს და შკოლა კი ერთიც არ არის.

მოხსენებაში ნათქვამია აგრეთვე, რომ „საქიროა ყოველ შკოლას თითო მეთვალყურე ყავდესო“, და რომ „ქალაქს მეტი ხარჯები არ მოუვიდეს, ამისათვის გალობის მცოდნე კაცი უნდა მოინახოს, რომ გალობის მასწავლებლობაც შეასრულოსო“. რაც შეიძლება უფრო ბევრი გონიერი და მომზადებული აღმზრდელი რომ საქიროა ბავშვებისათვის, ამას რასაკვირველია არავინ არ ჰყოფს უარს, მარა ქალაქის მამები ისე უფროთხიან ხარჯებს სკოლებზე და სხვა ამგვარ დაწესებულებებზე, რომ მათი ხარჯი შკოლების რიცხვზე იქონიებს გავლენას. რაც შეეხება გალობას, ამისათვის კი ქალაქს შეუძლიან, სამი-ოთხი შკოლისთვის ერთი მგალობელი დაიქირაოს და ამით ხარჯები შეამციროს.

რომ შკოლა თავის მიზანს რიგიანათ ემსახურებოდეს, ამისთვის საქიროა, რომ მასწავლებლის შრომას აღმაცერათ არ უყურებდენ და მათ რიგიანი ჯამაგირი ეძლეოდეთ. ბევჯერ გვსმენია ჩვენი ქალაქის მამებიდან: „მასწავლებლები სხვაგანაც ასე არიან და, მაშასადამე, აქაც ასე უნდა იყონო“. მარა ასეთი ანალოგია ვერ არის სამართლიანი და საფუძვლიანი. რომ მასწავლებლის შრომა ერთობ მძიმე ტვირთია, ეს ყველამ იცის, მაშასადამე, თუ კი საშვალეობა მოეპოვება ქალაქს, ჯამაგირიც შესაფერი უნდა მისცეს, და რომ საშვალეობა კი აქვს, თუ მასწავლებლებისთვის არ დაიშურებს—ეს ცხადზე უცხადესია.

დასასრულ, მომხსენებლები ურჩევენ ქალაქს, რომ შკოლებთან დაარსოს პროფესიონალური განყოფილება, სადაც ბავშვები შეეჩვევიან ხელობას. „ამით მოსწავლეები გარდა იმისა, რომ ტყუილ ხეტიალში ნასადილევს დროს არ გაატარებენ, ფიზიკურათ ივარჯიშებენ და ისინი, ვინც სწავლას არ აგრძელებს, ხელობას შეისწავლიან ცოტათი და ეს ცხოვრებაში გამოადგებათო“. კომისიას საუკეთესოთ უცვნია სადღურგლო განყოფილების გახსნა.

აი უმთავრესი მოსაზრებანი, რომელიც გამოთქმულია მოხსენებაში.

გარდა ამისა, კრებაზე გამოითქვა ის საგულისხმო აზრი, რომ პირველ დაწყებით შკოლებში საპატრიო აღვლილი დაეთმოს სამშობლო ენასაო. რომ ეს დიდმნიშვნელოვანია, სათესე ლაპარაკიც ზედმეტია, მხოლოდ უნდა ვისტოვდეთ, თანაც ნებისძლება აღრე რომელიმე გზით ეს აზრი განხორციელდეს.

საზოგადოთ, სასურველია ამ გვარ კრებაზე გამოთქმულ აზრს მიექცეს ყურადღება და თვით კრებები ხშირათ იმართებოდეს, რაც დარწმუნებული ვარ, პირველ დაწყებით სკოლებში სამოსწავლო საქმეს შესამჩნევათ წინ წასწევს.

ბ. ჩ.

დ. ხონი. ხონის შკოლებს ამ სამოსწავლო წელში კიდევ მოემატა ერთი შკოლა. გაიხსნა ერთ კლასიანი შკოლა ქალთათვის და მოსწავლე ქალთა მომატებისთანავე გადაკეთებულ იქნება ორკლასიანათ.—ღიახ, სკოლებთა რიცხვი დ. ხონში დღითი დღე იზრდება, კიდევ უფრო მატულობს სწავლის მსურველთა რიცხვი. არიან ისეთები, რომლებს სულით და გულით უნდათ შეისწავლონ ორიოდ „ანბანი“ მაგრამ მათ ასეთ მისწრაფებას გადალობებია წინ უსახსრობა, შეუძლებლობა, უსაშვალეობა! აი სწორეთ ამ უსახსრო აღამიანთათვის არის საქირო საქიროაო შკოლა: მაგრამ მარტო არსებობა შკოლისათვისროდის ყოფილა საკმარისი, არსებობასთან ერთათ საქიროა მოქმედება, და აი სწორეთ მოქმედებაზე არის მწყურალოთ ხონინ საკიროაო შკოლა! ავერ ნოემბერი სრულდება და ჩვენ საკიროაო შკოლის ხელმძღვანელთ კი ჯერ არ დაუწყიათ შკოლაში მუშაობა. ნეტა რამ გამოიწვია ამ კეთილ უსახსრო ხალხის აღმზრდელი შკოლის უმოქმედობა, ძილი, და უმცროს მოძმესადმი გულგრილობა!

ხონელებს გვქონდა საზაფხულო თეატრი, მაგრამ ეს თეატრი ეკუთვნოდა კერძო პირს ზ წელს საზაფხულო წარმოდგენების დასასრულს თეატრის პატრონმა თეატრი სრულიად დაგვინგორია. დრო კია ხონელებმა ვიფიქროთ ერთ საზოგადო სახლის აგებაზე, სადაც შეიძლება გვექნება წარმოდგენები ვმართოთ, წრე დავაარსოთ, კრებები მოვახდინოთ, მარტო წაგნთ საცავის სახლის ქირა გაგვიდის წელიწადში 90 მანეთი.—სილატაკეში დაბადებული ხონის სამკითხველო დღესაც სილატაკეს განიცდის. შემნახველი წევრები სამკითხველოს ძალიან ცოტა ყავს, და ვინცა ყავს, იმის ერთ ნაწილს სრულიად არ შამოაქვს საწვერო ფული, და თუ შამოაქვს, არათავის დროზე და თავის რიგზე.—გავმართეთ წარმოდგენა სამკითხველოს სასარგებლოთ, მაგრამ წარმოდგენამ ჩვენ ლატაკ სამკითხველოს რაღაც სამათხოვრო 27 მანეთი დაუტოვა. სირცხვილი კია შეძლებულ დაბისათვის ერთი სამკითხველო არსებობდეს და ისიც არ იყვეს სასურველ ნიადაგზე დაყენებული!

ქვემო იმერლები და მათ შორის ხონელები ვუქმობთ 8 ნოემბერს, „მიქელ-გაბრიელობას“.—ამ დღეს ქვემო იმერეთის სოფლებიდან მოდის აუარებელი ხალხი დ. ხონის მახლობლათ მდებარე პატარა სოფელში, სადაც აგებულია ტაძარი მთავარ ანგელოზ „მიქელ გაბრიელის“ სახელობაზე,—ყველას მამალი მოყავს, მოუახლოვდება თუ არ ტაძრას, თვითეული მათგანი რაღაცას წაილულლულებს, შემოივლებს მამალს თვზე და გაუშვებს.—პატარა ყმაწვილები კომბლებით, ქვებით ხელში დაედევნებიან საცოდავ მამლებს, დაჟვერავენ, დაამტვრევენ და დაიჭერენ, ხშირათ დაჭერის დროს კიდევ კლავენ. ამ გვართ ამ დღეს აწვალებენ რამოდენიმე ათას მამალს. რისთვის ხდება ეს ასე?! იმისთვის, რომ კერპთ-თაყვანის ცემას, ცრუ-მორწმუნოებას ჩვენ შორის კიდევ გასავალი აქვს, და მათ მოსპობისათვის არავინ ზრუნავს. პირიქით ჩვენი სულიერი მამები კიდევ სარგებლობენ მითი.

ხონის უმეტეს გლეხ-კაცობის ერთათ-ერთი მასაზრდოვებელი წყარო იყო და არის სიმინდის მოსავალი. მაგრამ

მანს, მეც აღაძრავთ მინდა კ. ცსოვრო. მეც ისე მინდა ქმარის
 იატანობას თავი დაკახწიო, როგორც ჩემ ქმარს უნდა იატანოს
 ჩემზე.

ყოველგვარი საზოგადოებრივი კითხვა საზოგადოებრივ
 აუცილებლობისაგანაა გამოწვეული და მისი გადაწყვეტა და
 გადაჭრა ამავე აუცილებლობის კანონს ემორჩილება. ქალების
 იურიდიულათ გათანასწორება კაცებთან ეს აუცილებლათ უნდა
 მოხდეს. ამ გათანასწორების თავიდან აცილება ყოველათ შეუ-
 ძლებელია და მოსახდენი რაც ადრე მოხდება, მით უკეთესია.
 მით უკეთესია, მაგალითად, როცა მშობლების უძრავ-მოდრავ
 ქონებიდან ქალსაც იმდენი მიეცემა, რამდენიც ვაჟს ეძლევა.
 უკანონობაა, როცა ქალს მთელი უძრავი ქონების მხოლოდ
 მეთოთხმეტედი ეძლევა და მოძრავ ქონებიდან მერვედი, რაიც
 დღეს ხდება. და ეს ერთი ანორმალური მხარე ქალთა უფლე-
 ბრივით შევიწროებისა პირველ ადგილზეა დაყენებული და
 დღეს თუ ხვალ ის უსათუოთ უნდა გადაწყდეს დღევანდელ
 კანონმდებლობაში.

ამ რამდინიმე წლის წინეთ შესდგა კომისია, რომელსაც
 მინდობილი ქონდა წარმოედგინა თავის აზრი და შეხედულე-
 ბა ქალების და კაცების სამემკვიდრეო უფლების შესახებ.
 კომისიას ახლა დაუსრულებია თავის მოქმედება და წარუდგე-
 ნია პროექტი აღძრულ საკითხის თაობაზე. მეოთხე წიგნის
 მეთხუთმეტე მუხლში ნათქვამია: „მდებრობითი და მამრობი-
 თი სქესის პირები თანასწორ მემკვიდრეობათ ითვლებიან“.
 როგორც ხედავთ, პროექტი ანიჭებს ქალს თანასწორ მემკვი-
 დრეობითი უფლებას კაცთან შედარებით. მაგრამ პროექტსა
 და კანონს შორის ყოველთვის დიდი მანძილი ყოფილა და
 არის გავლებული. დაამტკიცებენ მას, თუ არა, ვინ იცის.
 ხოლო ის კი აშკარაა, რომ 1864 წელს აღძრული იყო სწო-
 რეთ ამ გვარი საკითხი ქალთა უფლებების გაფართოვების
 შესახებ. მაშინაც გამოთქმული იყო ის აზრი, რომ ქალთა
 მემკვიდრეობის უფლების შესახებ არსებული კანონი „არის
 არა ბუნებრივი, უსამართლო და ვერ აკმაყოფი-
 ლებს სახელმწიფოს და საზოგადოების საჭიროებას“. ამავე
 აზრის იყო მაშინდელი იუსტიციის სამინისტრო: „მემკვიდრეო-
 ბით მდგომარეობამ არ უნდა იცოდეს სქესობრივი განსხვავე-
 ბა. ვაჟი და ქალი ორივე ერთნაირათ ძვირფასია მშობლე-
 ბისთვის. ქალმა გადიძრო თავიდან მონური უღელი. ის მონა
 როდია ახლა. ის ისეთი სრულ უფლებიანი არსებაა, როგორც
 კაცი. ამ მხრით ჩვენი კანონმდებლობა მეტის-მეტათ ჩამორ-
 ჩენილია ცხოვრებაზე“.

დიახ, ასე ფიქრობდა იუსტიციის სამინისტრო ამ ორ-
 მოცი წლის წინათ და ასე ფიქრობენ ახლა, ორმოცი
 წლის შემდეგ. ხოლო ფიქრს და ბჭობას დასასრული არ მიე-
 ცა, პროექტების წერას საზღვარი არ ქონებია და უმაღლეს
 სფერაში ქალთა კითხვის გადაწყვეტა შეუძლებელი ყოფილა,
 მარტო სურვილი არ კმარებულა. სჩანს ქალთა იურიდიულათ
 შევიწროებული მდგომარეობა შეკავშირებული ყოფილა მთელ
 არსებულ წყობილებასთან.

* *

თანამედროვე არსებულ სოციალურ წყობილების ერთ
 უმთავრეს სნეულებათ თანამედროვე პროსტიტუცია უნდა
 ჩაითვალოს. რამდენიც დრო გადის იმდენათ პროსტიტუციაც
 ფებს იკიდებს და ვითარდება. მისი განვითარება,—ეს პროს-
 ტიტუტების რიცხვის გამრავლებაა. პროსტიტუტების რიც-
 ხვის გამრავლება ეს ზნე დაცემულ და გარყვნილ ქალების
 რიცხვის გამრავლებაა. ზნე დაცემულთა რიცხვი ყოველ დღე
 მატულობს. ცხოვრების ტალღები სულ ახალ-ახალ რაზმებს
 აღმოისვრის ხოლმე პროსტიტუტებისას თავის სიღრმიდან.
 დი აი, ქველ მოქმედების მოყვარულთაც იშოვეს საქმე. თუ

პროსტიტუცია ამ პროპორციით განვითარდა, ერთ ჩვეულე-
 რთ დღეს ჩვენი ქვეყანა როსკივებით აივსება. არიქა დროზე
 მივეშველოთ, და აღვავოთ იგი პირისაგან ქვეყნის წინაშე
 კაცობრიობას განადგურება მოვლისო. და შემდგომოდ
 კაცობრიობის დახსნას განსაცდელიდან—პროსტიტუციის აღ-
 მოფხვრას. აავეს როსკივებისთვის თავ-შესაფარნი; დააარსეს
 დამხმარე საზოგადოებანი, მგრძობიარე ნერვების მექონე ადა-
 მიანები კერძოთაც დიდათ სწუხან, მაგრამ ვერც ერთმა,
 ვერც მეორემ და ვერც მესამე საშუალებამ პროსტიტუციის
 განვითარება ვერ შეაჩერა. ის ისევე პროგრესიული ნაბიჯით
 მიჰქანება წინ და თავის კვალს ღრმათ აჩენს ცხოვრებაზე.
 ქველმოქმედებამ ის ვერ აღმოფხვრა, ვერც შეასუსტა, ვერც
 შეაჩერა. და ეს ასეც უნდა მომხდარიყო. პროსტიტუცია სო-
 ციალური მოვლენაა. ის ღრმათ არის გადასკვნილი მთელ არ-
 სებულ საზოგადოებრივ წყობილებასთან. ის პირშო შვილია
 მთელი ბურჟუაზიული ურთიერთობის. მოსავე მიზეზები და
 თავის თავათ მოისპობა მისი შედეგი—პროსტიტუცია. კაპიტა-
 ლიზმის განვითარებას თან დასდევს პროსტიტუციის განვითა-
 რებაც. კაპიტალი მთელ ქვეყანას მოედო და პროსტიტუცია-
 მაც გააფართოვა თავის საზღვრები.

მსხვილ კაპიტალისტურ წარმოების განვითარება ათასო-
 ბით უსპობს წვრილ მესაკუთრეთ თავის დამოუკიდებლობას
 წარშობებაში და ყველას გაპროლეტარების გზაზე აყენებს,
 ყველას ფაბრიკასა ზე ქარხნებში ერეკება დღიურ მუშათ. ხოლო
 ფაბრიკა ზე ქარხანა ყველა მომუშავეთ ვერ აკმაყოფი-
 ლებს: უმუშევრათ დარჩენილთა რიცხვის გამრავლება გაცილებით
 წინ უსწრებს ფაბრიკებისა ზე ქარხნების გამრავლებას. კაპიტა-
 ლისტურმა წარმოებამ გააძნელა და გაართულა ცხოვრება.
 მუშას მისი საკუთარი თავიც ძლივს ურჩენია და ცოდშილი,
 ოჯახი, დედა, მამა, დები როგორ არჩინოს; აქ ქალიც, ცო-
 ლიც, დედაც იძულებული ხდება თავის სამუშაო ძალა გაჰყი-
 დოს და აღებული ფულით თავი ძლივს ირჩინოს. ის მიდის
 ფაბრიკაში და მუშაობს. მაგრამ როგორც ამ წამში ვთქვით,
 ფაბრიკა ყველა სამუშაოს მაძიებელ ქალებს ვერ უშოვის ად-
 გილს. ის მიდის მოახლეთ, მრეცხელათ, გამდელათ, ძიძათ,
 „კუხარკათ“. მაგრამ მოახლეების ადგილი დაქერილია, არც
 ძიძა და გამდელი ესაჭიროებათ. სამრეცხველოში მრეცხავი
 ქალები თავზე საყარათაა. არც „კუხარკა“ უნდა ვინმეს. გუ-
 შინ რომ კუხარკას იქერდა, დღეს ის თითონ მიდის კუხარ-
 კათსხვასთან. ახალგაზდა, გაუთხოვარ სიცოცხლით სავსე ქალს
 დაუკეტეს ყველგან კარი, ვერსათ მან ვერ იშოვნა ადგილი,
 რომ იშრომოს პატიოსნათ და მით სული დაიბუროს. აბა რა
 უნდა ქნას მან, რა დარჩენია? მოკვდეს ულუკმაპუროთ? მაგ-
 რამ სიცოცხლე მაინც ტკილია, რაც უნდა საზიზღარი იყოს
 იგი. მიმართოს რომელიმე ქველმოქმედს? მაგრამ აქ ეტყვიან:
 შენისთანა გაჭირვებული აქ დღეში ათასი მოდის და ყველას
 დაკმაყოფილება აბა როგორ შეიძლებაო. წავიდეს უფასო თავ-
 ვშესაფარში? მაგრამ იქ ხომ აუარებელი დახვდა მასავით გა-
 ჭირვებული და მოწყალეების მოხოვნელი. მიმართოს დედმამას,
 ოჯახს? მაგრამ ოჯახმა კი ხანია გაავდო ის თავის კერიდან:
 იქ უმცროსებიც შიმშილით სულს დაფავენ. ძმას? დას?..
 მაგრამ ისინიც ამგვარ ყოფაშია ჩავარდნილი. ყოველგვარ სა-
 ლსარს მოკლებულს დარჩენია ერთათ ერთი საშუალება—გაყი-
 დოს თავის ქალწულობა, თავის „წმიდათა წმიდა“. დიდი სუ-
 ლიერი ბრძოლის, დიდი სინდისის ქენჯნის შემდეგ ის თან-
 ხმდება თავის სხეულით ვაჭრობაზე. პირველ ხანებში მას მუ-
 შტარი ყავს, სანამ ჯერ კიდევ შერჩენია წითელი ვაშლივით
 ლოყები. მაგრამ აი ბოლოს, სახე დაქნა, ვაშლივით ლოყები
 ჩამოვლრა, პირის სახე დაებრანჭა, თვალები ჩავარდა, კბილე-
 ბი დაძვრა და ისიც ახლა არავის უნდა... გადასავდები გახ-

და. ასეთია დასასრული როსკივ ქალების, ასეთია დასაწყისი როსკივ ქალების. აქ შეგიძლია ერთს, ორს, ათს დაეხმარო და დალუპვას გადაარჩინო, მაგრამ ასი, ათასი და მილიონი მაინც დაიღუპება, ყველას ჩაითრევს ცხოვრების უკუღმართობა. აქ შეიძლება ერთი ორი, ათი არ გაროსკივდეს, მაგრამ საყოველთაოთ ამის თქმა არ შეიძლება, უმრავლესობა, და დიდი უმრავლესობაც, მაინც ცხოვრების წუმვეში ამოყოფს თავს, პროსტიტუციის აღმოფხვრა მაინც არ შეიძლება. ის შედეგია იმის, რომ ბევრი ქალი პროლეტარი სამუშაოს ვერ შოულობს. ასეთი მოვლენა კი აუცილებელი შედეგია დღევანდელ წყობილებისა, როდესაც მოისპობა ეს მიზეზები, მოისპობა მისი შედეგიც. ერთათ ერთი ხსნაც მხოლოდ აქეთკენაა. პატეტიური სიტყვები საქმეს ვერ შევლის... მთელი რუსეთის შეგნებული ქალი და კაცი ამ გზისკენ უნდა გაექანოს და ქველმოქმედებას უებარ წამლათ ნუ დასახავს.

* *

„პეტერბურგის ღარიბ სტუდენტთა დამხმარე საზოგადოება“. საზოგადოების წლიური კრებაა. „საზოგადოების“ საქმე ძლიერ ცუდ მდგომარეობაშია... ნათქვამია ანგარიშის ფურცელში. „გაჭირვება მეტათ დიდია... დახმარება საჭიროა, აუცილებელია... საღსარი არსადაა... საწვერო ფული ნაკლებათ შემოდის. ახალი წევრები ნაკლებია. მოწოდება არაფერს ხდება... მდგომარეობა უნუგეშოა“. ასეთია სურათი საზოგადოების მდგომარეობის, მაშინ როცა აუარებელი ღარიბი სტუდენტია მისი შემხედვარე, აქედან ელის სწავლის და ოთახის ქირის გასტუმრებას, აქედან ელის სასადილოს ვალის გადახდას. მაგრამ ის ტყობილობს რომ საზოგადოება „უნუგეშო მდგომარეობაშია“, დახმარებას ვერ გაუწევს... სწავლის ქირას ვერ შეიტანს, გამოადგებენ... დიასახლისს ვერ გაისტუმრებს—სახლიდან გააგდებენ, სასადილოს ვალს ვერ გადიხდის—აღარ აქმევენ,—ასეთია ღარიბი სტუდენტის უნუგეშო მდგომარეობა... მაშინ, როცა ამავე საზოგადოებას გავაღებულ ქონებია 264,000 მანეთი. ორას სამოცდა ოთხი ათასი მანეთი! ხუმრობაა! მერე ვისზეა ეს ამდენი ფული მისესხებული? იმათზე, ვინც სტუდენტობის დროს უნუგეშო მდგომარეობაში იყვნ და დღეს კი ფუფუნებასა და განცხრომაში ატარებენ დროს; ესენია ვინც, სიმწრით დაასრულეს უმაღლესი სწავლა და ახლა კი წინანდელი სიმწარე დაავიწყდათ. ესენია—ვექილები, ექიმები, ინჟინრები, მოსამართლეები და მასწავლებლები. როგორც ხედავთ, თავი და თავი ნაწილი ჩვენი საზოგადოებისა, როცა მშვიერ-მწყურვალნი იყვენ ყველაფერი ახსოვდათ: ამხანაგი და მეგობარიც. დღეს, როცა კისრამდე არიან ავსული, საღლა ან ძმა, ან მეგობარი. მწარე წარსული დავიწყებას მისცეს, რომ დღევანდელი ტყბილი არ ჩაუმწარდეს. მათ გარშემო არ არსებობს არც შიმშილი, არც წყურვილი, არც სიცივე, არც უნივერსიტეტიდან გამოგდება. რადგანაც მათ არც შიათ, არც წყურიათ და არცა სცივათ. მათში გაქრა ყველაფერი, რითაც წინეთ, სტუდენტობის დროს ამყობდენ კიდევ. მათში ჩაქრა ადამიანური გრძობა, გრძობა გაჭირვებულის დახმარებისა. მათში ჩაქრა ის უწინდელი მაღალი, სპეტაკი ზნეობა, როცა ფიქრობდენ: ოღონდ უნივერსიტეტი გავათავოთ და მერე ვალების გადახდის და სხვის დახმარების მეტს არაფერს ვიზამთო. მათში ჩამქრა სინდისი, როცა ნასესხებს ღარიბ საზოგადოებიდან, შეიძლება აქეთ და არ ისტუმრებენ. ზნეობრივ ვალდებულობას რომ თავი დავანებოთ, იურიდიულათ ისინი ვალდებული არიან ვალი შეიძლების დაგვართ გადაიხადონ. იურისტებო! მსაჯულებო! ექიმებო! მასწავლებლებო! აბა, დაეკითხეთ თქვენ თავს, რას ჩადიხართ?

* *

ტვერის ერობის კრებამ ერთი გასაოცარი საქმე ჩაიდინა და მით მთელი რუსეთის გაზეთებს საღაპარაკო საგანი გაუჩინა. მოგეხსენებათ, რომ ერობას თუ თავის უფლებების დაცვას და კიდევ შერჩენია, ისევ სწავლა-განათლების საქმეში იყენებდა სკოლებს და თვითონ ინახავდა. უნდოდა გახსნიდა ახალ სკოლებს, უნდოდა ძველებსაც დახურავდა. და თუ რუსეთის ერობამ რამე სარგებლობა მოუტანა რუსეთის ხალხს, ისევ სკოლების სიმრავლით და მათში სწავლების საქმის ასე თუ ისე კარგათ დაყენებით, რასაკვირველია, სამინისტრო და სამრევლო სკოლებთან შედარებით. ტვერის ერობის კრებამ აიღო და მთელი სწავლა-აღზრდის საქმე მთავრობას ჩააბარა: ჩვენ არ შეგვძლება ამ რთული საქმის გაძღოლა და ისევ თქვენ გვებარებოდეთ ჩვენი ბავშვებიც, მათი აღზრდაც და სწავლებაც. ესეც ერთგვარი მოღვაწეობაა!..

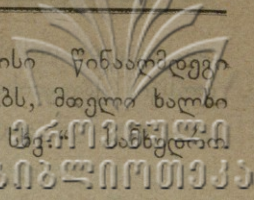
რუსეთის ქრონიკა

რუსეთის ინტერესები აღმოსავლეთში.—იაპონია და კორეა.—მანჯურია.—იაპონიის ხროფესორების აზრი ომის შესახებ.—ჩინეთი.

აღმოსავლეთიდან თოფის წამლის სუნი მოსდის, ორ თვეზე მეტია ყველას ყურადღება იქითკენა მიპყრობილი, მე და შენ კი, მკითხველო, ჯერ ამ საგანზე არ გვისაუბრია, სჩანს ჩვენ ომისა არა გვცხელა. მართლაც რაა იქ ჩვენი თვის, რას მოგვიტანს ის ჩვენ? შეიძლება არაფერი, მარა შეიძლება ბევრიც მოგვიტანოს. ყოველ შემთხვევაში ეს დიდი საზოგადოებრივი მოვლენაა და მისი უყურადღებოთ დატოვება არ გვებატივება. მაშ მივხედოთ მას. მთელი აურზაური, შეხლა-შემოხლა პატარა კორეის და კარგა დიდი მანჯურიის გამოა ატეხილი. კორეის პატარა ნახევარკუნძული უჭირავს და გარშემო სამი მხრით რუსეთის სამფლობელო არტყია. მანჯურია კიდევ რუსეთის მოსაზღვრე ქვეყანაა, სადაც მთელი რკინის გზაც კი აქვს გაყვანილი რუსეთს, და ვაჭრობას ეწევა. ასე რომ ეს ორივე მხარე მისთვის საჭიროა. მრეწველთათვის აქ ფართო სარბიელია კაპიტალის გამოსაყენებლათ და ჯიბეების გასასქვლებლათ. მარა რუსეთის ასეთ ინტერესებს პატარა იაპონიის ინტერესები ხვდება წინ.

* *

ეს ახალგაზდა სამეფო ამ უკანასკნელ დროს შესანიშნავი სისწრაფით გაიზარდა, გაღონიერდა შიგნით, განვითარდა და თავის კანში ველარ ეტევა. მისთვის საჭიროა ახალი ბაზარი, ახალი სავაჭრო პუნქტები, ის კუნძულზეა ჯერ მოთავსებული და უნდა დიდ ხმელეთზეც ფეხი მოიდგას. ამისთვის კი მას კორეაში სრული უკანტროლო, უცილობელი ბატონობა სჭირია, მანჯურიაშიც თავის გავლენის განმტკიცება უნდა. ასეთსავე ვაჭრობის უფლებას ეძებს ინგლისიც, ამერიკაც. ყველა ამათი ინტერესები ერთი მეორეს ეჯახებიან და ამ ჯახუნიდან ხშირათ საშინელი ხმაურობაც დგება, ისეთი ხმაურობა, რომ გვეგონებათ, ეს ეს არის, ორივე მოწინააღმდეგეები შეეტაკებიან და სასწორ-სამართალს ხმაღს მიანდობენო. ორივე მოპირდაპირე სახელმწიფოები ერთი მეორის გაჯიბრებით ცდილობენ საღავო ადგილიდან რაც შეიძლება მეტი თვით დაინარჩუნონ, ხოლო მოწინააღმდეგეს დაჭერის უფლება არ მისცენ. რუსეთმა მდინარე იალუოს ნაპირზე ერთი ნავთსადგური იონამპო დაისაკუთრა და შიგ თავის ჯარი ჩააყენა. ამან გააცეცხლა იაპონია, და მისი მეგობარი ინგლის-ამერიკა, რომელნიც ამ შემთხვევაში საუკეთესოთ ხედავენ იაპონიის მხარის დაჭერას, რომ რუსეთის გაღენა შეასუსტონ აღმოსავლეთზე, და ყველამ რუსეთს პროტესტი გამოუცხადეს. ისინი თხოულობენ, იონამპოში ვაჭრობის უფლება მათაც ქონდეთ, ისე როგორც რუსეთს, ესე იგი მათ მოითხოვეს არა დაჩაგრულ სახელმწიფოს

(ამ შემთხვევაში კორეის) ინტერესების ხელუხლებლათ დატოვება, არამედ მათთვისაც რიგიანი ლუკმის მიცემა. კორეია ორ ცეცხლ შუა ჩავარდნილი. რომელ ერთს მიემხროს, ვისი მოთხოვნა დააკმაყოფილოს? რუსეთის? მარა სხვა სახელმწიფოები ემუქრებიან. სხვა სახელმწიფოების? მარა რუსეთის ჯარი საზღვარზე ადგია და სრულ განადგურებას უქადის; და არის ასე გაჭირვებული: ხან ერთს ემხრობა, ხან მეორეს. ორსავე სკამზე უნდა იჯდეს, მარა შეძლებს თუ არა ამას, ამაზე და მოკიდებული მისი მომავალი არსებობა...

* *

მეორე საკითხი მანჯურიას შეეხება. საბრალო ცის ქვეშეთის იმპერიას არაფერი ეშველა, ევროპის ქინჩვას და წეწვას თავი ვერ დაახწია... ჩაუკეტია კარები და არ უნდა ვინმე მიიღოს, ჩემთვის ტკბილი ცხოვრება მაქვს, მომასვენეთო. მარა რომ არ ასვენებენ! ევროპა კაბიტალით აივსო, ბაზარი აღარ არის, საქონელი ვეღარსად გაუსადებიათ, და კაპიტალისტები დაძრწიან ქვეყნის ყოველ კუთხეში, ეგებ სადმე საქონელი გავასალოთ, კაპიტალი ავამუშავოთო. და იპოვეს ჩინეთი... რუსეთმა მანჯურიაში რკინის გზა გაიყვანა ვაჭრობის უმჯობესათ წარმოებისთვის, ხოლო რკინის გზას, როგორც იპონელი გაზეთები ირწმუნებიან, ჯარი მიაყოლა იმიტომ, რომ მთელი ეს მხარე ხელთ იგდოს და სხვა ქვეყნების კაპიტალისტებს კლანჭებიდან დაძრწოს, თავის კაპიტალისტების ლუკმა გაზადოსო. ერთი სიტყვით, თუ რუსეთმა მანჯურიაში ფეხი მოიდგა, მთელ აღმოსავლეთის ვაჭრობა-მრეწველობას ხელში ჩაიგდებს და ჩვენ, მის ახლო მეზობლებს, გულა-ნაბადს აგვაკრევენებსო...

როგორც ხედავთ, აქ დიდი ბრძოლაა გამართული ბაზრის, სავაჭრო პუნქტების მოსაპოვებლათ, აქ იბრძვის იაპონიის, რუსეთის, ინგლისის და ამერიკის ბურჟუაზიული საზოგადოება. ბურჟუაზიული პრესა ბუკსა და ნალარას სცემს; განსაკუთრებით იაპონია არ ცხრება. გაზეთები მუდამ მთავრობას ჩასჩინებენ, ლამის რუსეთმა ცხოვრების საღსარი წაგვართვა და რაღათ გვინდა, ჯარი, კულტურა, გემები, თუ მას ვერ შევეტაკებით და სისხლით ვერ დავიცვათ ჩვენი ჯიბის ინტერესებსო, იაპონიის ხალხი თხოულობს ომსო და სხვ.

* *

7 პროფესორმა მრავალი ლექციები დახარჯეს, ბევრი სიტყვები წარმოსთქვეს იმის შესახებ, რომ იაპონიის სახელი და დიდება აღმოსავლეთში მხოლოდ ომით შეიძლება იქნეს დაცულიო. მათ თავის სიტყვები ცალკე წიგნათაც გამოცეს. იაპონელი მეზღვაურნიც ომის მომხრენი არიან და გაიძახიან, საჭიროა ახლავე რუსეთს ომი გამოეუცხადოთ, ჩვენ შეგვიძლია პირველსავე შეტაკებაში მისი სამხედრო ფლოტი გავანადგუროთ და ამით ის საბოლოოთ დავამარცხოთ აღმოსავლეთშიო. ამათ ეთანხმება იაპონიის ფინანსთა მინისტრათ ნამყოფი ვატანაბეც. ვატანაბე იმ აზრისაა, რომ ფინანსიური სისუსტე ამ შემთხვევაში ომის საწინააღმდეგო საბუთათ მოსაყვანი არაა. აქ კითხვა ეხება იაპონიის არსებობას, ან არსებობას, მის სახელს და დიდებას, და ნუ თუ ამისათვის ჩვენი ხალხი თავის ძალ-ღონეს დაიშურებს და უკანასკნელ გროშს არ გაიღებსო. ესე იგი, ჩვენებურათ რომ ვთქვათ, ჩვენ კაპიტალისტებს გაკატრება მოვლით, თუ კორეის და მანჯურიის ბაზრები ხელთ არ ვიგდეთ, და ამისათვის ხალხის ჯიბის დაზოგვა ვის გაუგონიაო. მარა სულ სხვა გვართ ფიქრობს თურმე თვითონ ხალხი. იაპონიაში, როგორც „ცნობის ფურც.“ აღნიშნა, ამას წინეთ მშრომელი ელემენტის წარმომადგენლებმა საერთო მიტინგი მოახდინეს, რომელზედაც დაადგინეს: „ომი იაპონიის ხალხს მძიმე ტვირთათ დააწევს, ჩვენ კი საომარი არაფერი გვაქვს. ომი გამანადგურებლათ მიგვაჩნია

ხალხის კეთილდღეობისთვის და ამიტომ მისი წინააღმდეგი ვართო. ბურჟუაზიული პრესაც კი ცხარობს, მთელი ხალხი ომის წყურვილით არის შეპყრობილიო და სხვა... მანჯურიის სფერები კი გამაღებელი თხოულობენ ომსო... (საქართველოს დემოკრატიული პარტია)

ერთი სიტყვით იაპონია მეტათ ქეჩოაყოლია და ვაჭაკობის დარჩენა სწყურია. მთავრობა კი ჯერ ასეთ გატაცებამდე არ მისულა, ას საქმის მშვიდობიანათ გათავებას ლამობს და დიპლომატიური მოლაპარაკება აქვს რუსეთთან. მშვიდობიან გზას რჩეობს რუსეთიც. მას ბევრი შინაური აწეწილ-დაწეწილი საქმეები აქვს მოსაწესრიგებელი, და ამიტომ არ შეუძლია მთელი თავის ძალ-ღონის აღმოსავლეთში მოკრეფა და მტრის დახვედრა. რუსეთის გაზეთების სიტყვით ომი არც მოსალოდნელია და არც საჭირო, იმას მხოლოდ სისხლის ღვრა მოყვება, სარგებელს კი არ მოიტანს და ისინი ურჩევენ მთავრობას მშვიდობიანათ გაათავოს შორეულ აღმოსავლეთის საკითხი... ასე ყვირიან გაზეთები... ცხოვრება კი თავის გზით მიდის, მრეწველობის ინტერესი პირველათ ყოველისა თავის ინტერესების დაცვას თხოულობს და ამისთვის ყოველი ღონისება მცირეთ მიგვაჩნია: დიპლომატიური მელაკუდობა, ტყვია წამლის სუნი, ჯარის ჩაყვანა, ერთი სიტყვით მთელი ერის ძალღონის ამ საქმეზე მოხმარა. და აღმოსავლეთიც ასეთ სურათს წარმოადგენს. იქ ერთი მხრით დიპლომატები ცხარე თათბირს ეწევიან, მეორე მხრით ჯარები საზღვარზე იკრიბება, გემები ნავთსადგურებში იგზავნება, ყველაფერი საომრათ ემზადება და თან ირწმუნება, ომი არ მსურს, თუ ჩემი ინტერესები დაცულ იქნებაო... იაპონია და შეერთებული შტატებსები თხოულობენ, რომ რუსეთმა მანჯურიიდან ჯარი გაიყვანოს და ეს მხარე, როგორც კორეია, ყველას თანასწორ გავლენის ქვეშ დარჩეს, რომ კორეია ხელშეუხებლათ იქნეს შენახული და სხვ. რუსეთიც აცხადებს, რომ მას ჯარი მხოლოდ რკინის გზის ლიანდაგის დასაცველათ ყავს და არა ქვეყნის დასაპყრობათ და სხვ... დღესაც საქმე ასეთ მდგომარეობაშია. უკანასკნელი ცნობებით, იაპონიის მინისტრი კაცურა იუწყება, რომ მთავრობა სრულიადაც არ აპირობს იარაღის ხელში აღებას, მარა თხოულობს რუსეთმა შეთანხმების პუნქტებზე ხელი მოაწეროს. თუ ეს არ მოხდა, იაპონია არ დაიხვევს ბრძოლის წინაც და თავის მოთხოვნილებებს იარაღით დაიცავს. მოლაპარაკებას კი, ჯერ ჯერობით მინც, საკეთილო დასასრული არ ეტყობა. რუსეთს ჯერაც არ მიუცია პასუხი იაპონიისთვის კორეის შესახებ კითხვებზე. კაცურას აზრით, თუ ამ საკითხის პასუხმა 23 ნოემბრამდის არ მოუხსნრო, მაშინ იაპონიის პარლამენტი შეიკრება და საქმე შესაძლებელია დიპლომატიური მოლაპარაკებით ვეღარ დათავდესო. ამასთანავე ტელეგრამებს ამ უკანასკნელ დღეებში სულ ისეთი ცნობები მოაქვთ: მორიგებით რუსეთ იაპონიის საქმე ვერ დათავდებო. იაპონიის გაზეთები ამ ხმას იმეორებდენ და ითვლიან, შეგვიძლია რუსეთს გავუმკლავდეთ, თუ არაო. მათი აზრით რუსეთს მეტათ გაუძნელდება შორეულ აღმოსავლეთში ჯარის გადაყვანა და სურსათის გადაზიდვა, ეს აუარებელ ხარჯს მოითხოვს და ფინანსიურ კრიზისს დაბადებს. რუსეთის ფლოტი ჯერ გამოუცდელი და სუსტია, იაპონიას კი საუკეთესოთ შეიარაღებული გემები ყავს და ხელათ შეუძლია რუსეთის ფლოტის ზღვაზე განადგურება... ამასთანავე რუსეთის წინააღმდეგ ინგლისი და შეერთებული შტატებიც იმოქმედებდენ, რადგან რუსეთის გაძლიერება მათ ვაჭრობასაც გაჭრობას უქადის შორეულ აღმოსავლეთში. მიუხედავათ ასეთი განსაცდელისა რუსეთი მეტათ თავხედურათ იქცევა, არაფერს ერიდება და აშკარათ საომრათ ემზადებო... ამგვრებს ნავთსადგურებს, უმატებს ჯარს, ეზიდება სურსათს და სხვ. თვითონ ეს ორი

ხალხი ერთმანეთს მტრული თვალით უყურებს. ამას წინეთ ჩემულობაში რუსეთის მეზღვაურთ და იაპონელებს ბაზარზე სულ უბრალოთ ჩხუბი მოუვიდათ და ერთმანეთი დააწიოკეს. ორივე მხრივ დაიჭრა რამდენიმე პირი.

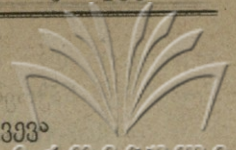
* *

რადას აპირებს ჩინეთი? მუდამ აქეთ იქიდან წეწვა გლეჯით მასაც ხმა ამოაღებინეს და ააღაპარაკეს. საზოგადოთ ჩინეთი იმდენათ სუსტათ გრძნობს თავს, რომ არც კი აქვს იმედი, რომ მის სიტყვას საერთაშორისო პოლიტიკაზე რაიმე გავლენა ექნება, თუნდაც ეს პოლიტიკა პირდაპირ მის სამფლობელოს შეეხებოდეს, და უცდის რუსეთ იაპონიის დიპლომატიის მოლაპარაკებას. ისე კი თვის სიმპატიას ახლავე აცხადებს და ეს სიმპატია რუსების მხარეს არ უნდა იყოს. პირიქით ჩინეთი განზე უცქერის თავის ბუმბერაზ მეზობელს და მისგან ჩაყლაპვის ეშინია. „სანამ რუსის ჯარი იქნება მანჯურიაში“ სანამ მის რკინის გზას რუსი მოხელეები განაგებენ, მანამდე მანჯურიის ჩვენათ დასახვა არ შეიძლებაო, სწერს ჩინელი პატრიოტი ერთ მანდარინს: რუსეთის პოლიტიკა ყველგან ერთნაირია. ჯერ მეგობრულათ შეგებარება და შემდეგ გაგიბატონდება კიდევ, ამასაც არ დაგჯერდება გარუსებას მოგინდომებსო. ასეთი ბედი მოელის მანჯურიასაც, თუ მისი ხელიდან მალე არ გაათავისუფლებთო. ტელეგრამები იტყობინებინან: ჩინეთის ჯარი გენერალ მას წიმამძლოლობით მანჯურიაში გაემგზავრენ რუსეთის წინააღმდეგ სამოქმედოთო. ჯარს აფიცრებთ იაპონელები ეყოლებათ. მარა ჩინეთი თავის თავათ ომის გამოცხადებას ვერ გაუბედავს რუსეთს, მას ამის შეძლება არა აქვს. მისი ომის დაწყებას შეიძლება მისი სრული დანაწილება მოყვეს ევროპის სახელმწიფოებ შორის, რომელნიც დიდი ხანია ხარბი თვალებით მისჩერებიან ჩინეთს, როგორც მსუქან ულუფას... პეკინში მცხოვრებ უცხოეთის ელჩებმა განაცხადეს, თუ ომი ატყდა, ჩვენ ვერ ვიკისრებთ უცხოელების დაცვას და უნდა ჯარი მოვიშველიოთ, ხოლო ამის ხარჯს ჩინეთი ზღავსო... ეს კი ჩინეთს მოსპობას უქადის. რუსეთმა კი მანჯურიის თაობაზე ჩინეთს წინადადება მისცა, მანჯურიის მოხელენი ჩინეთის და რუსეთის ელჩის თანხმობით ინიშნებოდეს; მანჯურიაში რკინის გზის გაყვანის და შედენის უფლება გარდა რუსეთის ერც ერთ სახელმწიფოს არ მიეცეს, ფოსტა-ტელეგრაფში ორივე სახელმწიფოს მოხელეები იქნებიან, მათ შორის დავას კი რუსეთის ელჩი გადასწყვეტსო. თუ ომი ასტყდა, ჩინეთი რუსეთს უნდა დაეხმაროს, წინააღმდეგ შემთხვევაში რუსეთი მარტო იომებს, მარა სამაგიეროთ მანჯურიას თითონ დაიპყრობსო. ჩინეთმაც და იაპონიამაც ამაზე უარი გამოუცხადეს რუსეთს.

რუსეთი კი მანჯურიასაც არ ჯერდება, თუ მართალია „დაილი ნიუსის“ სიტყვები, რუსეთს შანჰაი-გუანიდან ნიუ-ჩუანამდე გაყვანილი რკინის გზა შეუსყიდია. ეს გზა ეკუთვნის ჩინეთ-ინგლისის საზოგადოებას, მარა ზარალის მეტს არას აძლევს თავის პატრონებსო და ისინი სიამოვნებით მიყიდნიან მას რუსეთსო. რუსეთს უნდა აქაც თავის ჯარის კაცები ჩააყენოსო და ამ მხარეშიც თავის გავლენა გაავრცელოსო... ასეთია საქმის მდგომარეობა შორეულ აღმოსავლეთში.

მოხდება თუ არა ომი? იკითხავს მკითხველი. გადაჭრით ამაზე პასუხი შეუძლებელია, მე კი მგონია, რომ რუსეთის მთავრობა ყოველ ღონეს იხმარს, მთელ თავის დიპლომატიურ ძალს დახარჯავს, რომ ომი თავიდან აიცილოს, ომი მისთვის მეტათ საგრძობელი ზარალის მომტანი იქნება—მხოლოდ უკიდურეს შემთხვევაში შეიძლება მან ომი გამართოს...

მხოლოდ მაშინ...

თუმცა ჩემს გულს გარს ეხვევა
შხამ-ნაღველის, სევდის ჯარი **ეროვნული**
და შიგ რეკავს სავალალოთ, **გიგლიოთქვა**
ცრემლთ საბნევათ გლოვის ზარი;

მარა მე ხომ ჩემს კერძო დარდს,
ჩემს ვარამს და ჩემს ტკივილებს,
საქვეყნოთ ხომ ვერ ჩამოვკრავ
ჩემს საერთო ჩანგის სიმებს!..

თუმც ხანდახან სიხარული
ჩემს გულშიაც გაივლევებს
და დროებით გამიფანტავს
იქ დაბუდულ მწარე სევდებს,
მარა ჩემს ქნარს მას ვერ დაემღერ,
რაც მე კერძოთ შემეხება,
იმის სიმნი, იმის ჰანგი
ერთისთვის არ დაიკვრება!.

მარა როცა ჩემ ყურს ესმის
დაჩაგრულთა მწუხარება,
მიწას ალბობს უმართლობით
დანადენი მღუღარება,
როცა მესმის მათი კვნესა,—
გულის მქენჯნი, სულის მდაგი,—
მაშინ მხოლოდ, მხოლოდ მაშინ
დაიკვნესებს ჩემი ჩანგი!..

და როს იმავ ჩაგრულების
მომავალი წინ მიდგება,
უმართლობა, მტარვალობა
ვიცი მათგან აღიგვება,
როს ყურს მხვდება მათი გმირულ
წინ სვლის ხმები, ბრძოლის ჰანგი,—
მაშინ მხოლოდ, მხოლოდ მაშინ
დაიმღერებს ჩემი ჩანგი!..

კ. გოგოლაძე.

ილიკოს უხედურება

(მოთხრობა ალ. ა—ვისა)

I

შაბათია. მოაღწია სანატრელო საღამომ მუშა ხალხისთვის, მიიღებენ თუ არა ერთი კვირის ნამუშევარს, გაეშურებიან სახლისაკენ დაქანცულები, დალილები. მაგრამ რაღაცა სიხარული გამოიხატება იმათ სახეზე, ხვალ სამუშაოთ არ მივალთო. შრეიდერის ქუდის ქარხანაში იმავე სიხარულს გრძობენ განსაკუთრებით პატარა შეგირდები. მაღალი, თოთხმეტე წლის ილიკო გაშლილი სახით და კეთილი თვალებით საჩქაროთ წმენდს პატარა, რბილი ჩოთქით ქუდს.

ვიღველმ კარლოვიჩი შრეიდერი დღეს კარგ გუნებაზე არ არის, სულ რაღაცას ბუტბუტებს გაჯავრებული და მიზებს ეძებს.

— ეი, ეშმაკო! როგორ ალაგებ მაგ ქუდებს?—მივარდა ის გძელი არშინით უღონო, პატარა ურის ბავშს, მოშკას.

— თქვენ მე ძვირფას საქონელს მიფუტებთ!.. მე თქვენ გიჩვენებთ!—მოშკა კი უყურებდა ქვეშ-ქვეშ თავისი ეშმაკური

თვალებით და ჩუმჩუმად იცინოდა; თან ჯიბეში ილაგებდა მოპარულ ნაჭრებს.

— სამუშაოს თავს ვანებებთ, სამუშაოს!—გაისმა მთელ ქარხანაში. ილიკო გახარებული გამოვარდა ქუჩაში და გაეშურა თავის სახლისკენ, თავის დედამამასთან და დამამასთან. ისინი ცხოვრობდნენ ქალაქის განაპირას, ნოტიო სარდაფში. ის მირბოდა, მიეწვირა ცივ ქარისათვის თავის გაცეცხლებული სახე და თან ეხვეოდა დაგლეჯილ, სხვის გამონაცვალ პალტოში.

ილიკო გვიან მივიდა სახლში, რადგანაც შორს იყო მისი სახლი ქარხანაზე. მთელ ოჯახს ეძინა, ზოგი იატაკზე იყო მოკრუნჩხული, ზოგიც კუთხეში ეგდო ძონძებში გამოხვეული, მძინარე დედამ თავი წამოყო და ნელის ხმით კითხა.

— ილიკო ხარ, შენა?

— მე ვარ დედილო.—ილიკომ მიწი-მოწია თავის მძინარე ძმები და მოუწვა მათ გვერდით. გათენებისას გამოიღვიძეს თუ არა ბავშვებმა, შენიშნეს იატაკზე მწოლარე ილიკო, ისინი მიახტნენ იმას და უნდოდათ თვალები გაეხილათ მისთვის, ხან თავში დაუწყეს რტყმევა, ხან თმაში „ქიჩავი“, „გამოიღვიძე ილიკო, გამოიღვიძე“! ყვიროდნენ ბავშვები.

ბავშვები სიცივისგან იკრუნჩხებოდნენ, ძიგძიგობდნენ. ზნელი, ნესტიანი დილა ჩაყურებდა სარდაფში საუქმოთ მოწყობილ ოჯახს, იატაკი სუფთათ იყო მოწმენდილი. ბავშვებს სუფთათ ეცვათ. ჩაინიკში ყავა იხარშებოდა. ბავშვები მიუსხდნენ მაგიდას, რომელიც სამ ფეხზე იდგა და აქეთ-იქით ქანაობდა. ყავაზე მოეწვიათ მრეცხელის, იმათ მეზობლის ქალი, კოჭლი საშა. სულ მთელი ოთახი გავსებული იყო რალაც თხელი ბურუსით. ეტყობოდა, ყველა იქ მყოფი ბედნიერი იყვენ. დღეს ხომ უქმეა, მამა არ მუშაობს, მისი ჩაქუჩი არ აკაკუნებს თავის ერთგვარ მოსაწყენ ხმაზე, რომელიც გაისმის წულების უსლებს დაჭედვის დროს. უფროსი და იულია ყავას ასხამდა, ის წმინდათ იყო ჩაცმული, ჩითის კაბა ამშვენებდა მის გამხდარ, კოპწია ტანს, თმა კოხტათ ქონდა დავარცხნილი. ის რალაცს ეჩურჩულებოდა თავის მეგობარ საშას.

— როდის იქნება, როდის მომიმატებენ?—ისმოდა აღელვებული ხმა იულიასი.

— მე უთუოთ დედილოს კაბას ვუყიდი შალისას, ერთ დუქანში ვნახე, იმისთანას. იულია აღელდა, მკრთალი სახე კიდევ უფრო გაუყვირდა, ლოყებზე გამოჩნდა ორი წითელი ხაზი; მან გულზე ხელი იტაცა, ყრუთ დაახველა და როდესაც ცხვირსახოცი მიიტანა ტუჩებთან, ზედ სისხლის წინწყობი დააჩნდა; დაისვენა იულიამ და ისევ განაგრძო ნელის ხმით.

— ჩვენი მექარხნე მილიონერია... ბავშვებისთვის შკოლა ააგო, ექიმი გვყავს ქარხანაში, ახალი თეატრი გააკეთა, აქტიორები რომ თამაშობენ; ხანდახან იქ კითხულობენ... ჩვენ ნება გვაქვს დავესწროთ უფასოთ. მე ერთხელ ვიყავი, მერე რა კარგ ამბებს კითხულობენ! ოხ, რა მშვენიერებაა!

— ავითმყოფობენ თურმე თქვენ ქარხანაში, მართალია? გააწყვეტინა საშამ.

— როგორ არა, ხშირათ ავითმყოფობენ ყოველ ქარხანაში, თუთუნის, რეზინის; მაგრამ ჩვენთან მაინც ბევრი ხალხი იღუპება.

ილიკო მთელი დღე ბრწყინავდა, სიხარულისაგან ფეხებზე აღარ იდგა, ის ასე იყო მუდამ თავის დედა-მამის სახლში. ბავშვებსაც ეტყობოდათ კმაყოფილი იყვენ, თამაშობდნენ და ცელქობდნენ. მაგრამ ისე მშვიდობიანათ არ დაღამებულა ის დღე. საღამოს ნაქიფარი დაბრუნდნენ სახლში მუშები, რომლებიც იდგნენ ილიკოს ოთახის გვერდით. ისინი სიმღერით, ყვირილით და მუზიკის კვრით შეცვივდნენ ოთახში. იმათ თან შეყვა ილიკოს პატარა ძმა, პეტრო, რომელიც გაიტაცა მუსიკის ხმამ.

მას დაუწყეს მთვრალეებმა მასხრობა, თამაშობა. ამასთანავე ბავში ატირდა. მის ტირილზე გამოვარდა ილიკოს დედა, ბავშვის ხმამ კინალამ გაგლიჯა მისი გული ნაწიფი ნაწიფი ხმ ხმაურობაზე გამოვარდა იმ სახლის პატრონი. მსგავსი შემთხვევა გააბა კიჟინი.

— რა გულს აწუხებთ, გაღით, გამეცალეთ! ფულს აღარ იძლევი და თან გულს მიწუხებთ. გაღით, დამიცალეთ ოთახი მალე, თორემ ქუჩაში გამოგიყრიბთ თქვენ ხაბა-ხუბაკს... საწყალი ნასტასია (ასე ეძახდნენ ილიკოს დედას) მოსხლეტილი დაეშვა სკამზე, მწუხარე თვალით გადახედა თავის ოთახს, რომლის დაკარგვა ემჩნეოდა, საშინლათ წყენდა. კედლები ობმოკიდებული იყო, ოთახში დახშული ჰაერი იდგა, და მომრგვალო ოხშივარი აღიოდა ყველაფერს. უშველებელი რუსული ფეხი იდგა ცალ კუთხეში, ფანჯრებზე ჩამოფარებული იყო ჩითის თხელი ფარდები, გარშემო მტვერი, სიმთვრალე, გინება... აი ამ მოწყობილებაში იზრდებოდნენ გამხდარი, დაქლებული ბავშვები უჰაეროთ, უმზეოთ, მაგრამ მაინც ამ საცოდავი კუთხის დატოვება ეძნელებოდათ.

II

საწერ ქალაქის ქარხანა ვარანოვისა სრულ მოძრაობაშია. უშველებელი ბორბლები მანქანისა ტრიალობენ, გროვა-გროვათ ჩვრები ვარდებიან ძირს. იქ ბორბლები ავლებენ მას თავის კბილებს, წეწვენ, გლეჯენ... შემდეგ ისინი დიდ ქვაბებში იხარშებიან, სითხეთ იქცევიან, გადადიან მორგვებზე და ბოლოს გამტკეცილი ქალაქი გამოდის საწერათ გამზადებული... უკანასკნელ ოთახში იატაკიდან ქერამდის ახლებულავებულია უშველებელი გროვა ფერად ნაჭრებისა. ეს სულ ის ნაჭრებია, რომლებიდანაც აკეთებენ ქალაქს, აქ ნაჭრებია ყოველი ფერის და ღირსების. რამდენი საინტერესო ამბავის თქმა შეუძლიან ამ მოზაიკას! ამ ჩვრების გროვას შემოსხდომია რამოდენიმე ქალი: ბევრი ამათვანი ახალგაზდა, და ბევრი კი ბებერი; დიდი ხანი არ არის ესენი სიცოცხლით სავსე იყვენ, და დღეს კი... სუყველა გაყვირებული სახით და ჩავარდნილი თვალეებით გამოიყურება. ჩქარა მოძრაობს გამხდარი თითები მომუშავეების, ესენი არჩევენ ჩვრებს, კარგებს ერთათ უყრიან თავს და თხელებს კი მეორე გროვაში ურევენ. მტვრით მთლათ გავსილი აქეთ ყელი და ცხვირი, სული ეხუთებათ, ხან-და ხან მოუბრუნდებიან ერთმანეთს: წყალი, წყალიო! დამტვრეული წყლით სავსე რკინის კრუშკა ჩამოუარს თითო თითოთ ყველას. კაბიდან ხელეზამდის და თმებიც გამსქვალული აქვთ აქ მომუშავე ქალებს ამყრალებული სუნით, რომელიც ჩვრებს უდის. აქ მუშაობს წყნარი და სუსტი იულია, ილიკოს და. მისი გამხდარი თითები დაუსვენებლათ ცქრიალობენ ჩვრების კალათებზე. სახე ჩამოხმობია კიდევ უფრო, ცხვირი დაწვრილებია, თვალები ჩავარდნია. იულია მუშაობდა ძალაზე მეტს. ის კარგათ გრძობდა, რომ დასვენება ერთი სამი დღით მოუხდებოდა, მარა არ შერებოდა.—შენ დღე-გამოშვებით მაინც იარე, ეტყოდნენ ხშირათ უფროსი ქალები, მარა იულია მართო თავს გაიქნედა.

— არა, არ შემეძლიან! შეუძლებელია! დედა მართო გუშინ ადგა ლოგინიდან, სულ ავით არის.

- ბავში ლა როგორ არის!
- ბავში მოკვდა, მონათვლა ძლივს მოვასწარიო!
- მერე დედა შენმა არ იტირა?
- არა. ბევრი ხართ უიმისოთაც მქამელიო და მადლობა ღმერთს, მოკვდაო.
- მართალია, ისედაც ბევრი ხართ და მერე ღარიბები!— მწარე ღიმილით თქვა ქალმა.
- მაინც შემეცოდა, ამოიხორა ჩუმათ იულიამ.

— შენ ბევრს იტირებდი, საცოდავო? დედა შენი კიდევ ქარხანაში იქნება?

— აბა სად უნდა წავიდეს? ეს ერთი კვირის ნამუშევარი გამოუტყვევებს ჯამაგირიდან მაგ შეჩვენებულებმა, ავთ რომ იყო, იმისი. თუ არ გინდა, შენისთანას ბევრს ვიშოვითო, ასე უთხრეს. რა ვქნათ, უნდა დავმორჩილდეთ... იუღია გაჩუმდა და საჩქაროთ დაიწყო ხელის რევა ჩერებში. ის რამოდენიმეჯერ დაჯდებოდა, მიაწვებოდა სკამს და თავში ხელს მოიკიდებდა, ცდილობდა სული მოეთქვა თავისუფლათ, მაგრამ საზიზღარ მტვერს ვერსად ემალებოდა, მთლათ ამოვესო ცხვირი და ყელი. იუღიამ გადმოიწია წინისკენ და დაცა ხელებზე.

— წყალი... წყალი!—ფუჩფუჩებდა ის ჩავარდნილი ხმით. კრუმკა მიაწოდეს მას, იმან ხარბათ მიაკრა თვისი ჩამხმარი ტუჩები კრუმკის კიდეს.

— შენ ავთ ხარ!—დაბნეულათ შეეკითხენ ამხანაგები.

— ვერ ვარ კარგათ.

— უმჯობესი იქნება სახლში წახვიდე და მუშაობას თავი დაანებო. — იუღიამ თავი გაიქნია, მტვერი ეტყობოდა, გაუჯდა შიგ გულში და მოუწამლა ყოველი წვეთი სისხლი. თავი უბრუნოდა, საფეთქლები ჩაქუჩივით უცემდენ, სახეზე ცეცხლი ეკიდებოდა, თვალები ებნიდებოდა, უეცრათ სისხლი ამოუსქდა ყელიდან.

— გული ამოასქდა!—წაიჩურჩულა ერთმა ქალმა. — შეხედეთ, შეხედეთ, რა დავმართა!.. და აღარ შეეძლო ამოეთქვა ის საშინელი სიტყვა. სუყველა ქალები შემოეხვიენ იუღიას, და ზარდაცემული ჩაყურებდენ სახეში. იუღია გაინძრა და დავარდა პირქვე ჩერების გროვანზე, ერთი ჩვარი კიდევ ეჭირა დაკრუნხხულ თითებში. მოვიდა ექიმი, მარა რას უშველიდა ის იმას? მოკვდა იუღია, მოკვდა ისე უბრალოთ, როგორც ცხოვრობდა. აძლევდა თავის უკანასკნელ წვეთ სისხლს სხვას, აძლევდა თავის პაწია ძალს ოჯახს, რომელიც თავშეფარებული იყო ქალაქის განაპირას, ნოტიო სარდაფში.

III

ილიკო მუშაობდა ქარხანაში, როდესაც ის გამოიძახეს უკანა კიბეზე. სიბნელეში ძლივს გაარჩია მან მისი მეზობლის სახე. — წამოდი სახლში, თქვენსა კარგი ამბავი არ არის, დამ, უთხრა მან, დიდხანს სიცოცხლე დაგიბარა!

ილიკოს არც კი ახსოვს, როგორ გამოიშვა თავი, ჯერ არ უშობდა ხაზენინი, მარა მერე კი დათანხმდა, როგორც იყო. ის მიდიოდა, სად? არ იცოდა. აი ის დაბნელებული, ტალახიანი ქუჩა, არც ერთი სანთელი არ ჩანს, აი ნაცნობი კარები... ილიკომ გააღო კარი და გაჩერდა. იატაკზე იდვა გატიტვლებული, გამხმარი სხეული იუღიასი. იმას ბანდა კოჭლ საშას დედა. ნასტასია იქვე იჯდა იატაკზე და მწარეთ სტიროდა: „ჩემო იუღია, ვილა გვაქმევს აწი ჰურს, ჩემო იუღია წამიყვანე მეც თან, ჩემო იუღია, მოთქვამდა დედა: რითი დავმარხო, შვილო, რითი გიყიდო კუბო! სტიროდა ნასტასია; ბავშვებიც ტიროდენ, შამოსხლოდოდენ მას, მარა ის ვერ ამჩნევდა იმათ. კოჭლი საშა იდვა კუთხეში და ზღუქუნობდა. მამა არ იყო სახლში. ილიკო იდვა კარებში და არ ინძრვოდა. — „კარი გამოხურე, რას ვაგლია! დაიყვირა მეორე ოთახიდან სახლის პატრონმა ქალმა, ცოცხლებს მაინც ნუ გაყინავთ“. ილიკომ მიუგდო კარი და იქვე მიაწვა კედელს, გაუგებლათ ათვალიერებდა ხან იუღიას და ხან დედას.

მკვდარს ჩააცვეს წმინდა კაბა. ნასტასია კიდევ მოთქვამდა: რა ვქნა, კუბო რითი ვუყიდო ჩემს მშვენიერ გოგოს? რითი დავმარხო, ერთი კაპიკი არ მაქვს! და საცოდავათ მართო ზღუქუნნი.

— რას ჩამაცივდით? მიუბრუნდა ის მტირალ ბავშვებს, რას მიმკვირიხართ, გამშორდით, ნუ მაწუხებთ, მეც მალი წავალ იუღიასთან, მეც ის დამემართება, რაც მას... როგორც სიზმარში, გამოვიდა სახლიდან, გულზე რაღაც ეწავით აწვა, ყურებში კი მოუშორებლათ ესმოდა დედა მისის სიტყვები: „რითი დავმარხო, კუბო რითი ვიყიდო“. მუშაობდა იუღია სულ მათთვის. „წავალ ჩავუვარდები ნემეცს ფეხებში, ფიქრობდა ილიკო—იქნება შემობრალოს, და მომცეს ჩემი იუღიას, ჩემი წყნარი დის დასამარხი, მერე მამა ჩემი მიცემს... ან არა და მოწყალეებას ვითხოვ, სირცხვილია!... ეჰ, რაც იყოს, იყოს!“ და ილიკომ გაუბედავათ, მორცხვათ გაუწია ხელი მოწყალეების სათხოვრათ. მოაგროვა მან ცოტა. მარა მაინც მეორე დღეს (ეს იყო კვირა) გაფითრებული, ისე დაქანცული, რომ ფეხზე ძლივს იდგა, შემოვიდა სარდაფში, და თან მოიტანა ფული. იმან გაასწორა იუღიას გვამი, რომელიც სტოლზე იდვა. კოჭლ საშას სადღაც ეშოვა გაყვითლებული ჯვარის წერაზე მორჩენილი ვარდები და მოერთო მითი მისი ამხანაგის ჩამკრთალი სახე. ნასტასია იმავე მდგომარეობაში იყო, როგორც წინეთ და მისჩერებოდა იუღიას გვამს. ილიკო მიუახლოვდა დედას, ამოიღო ჯიბიდან თავმომწონეთ ფული და მიაწოდა. ნასტასია განცვიფრდა. — ხაზენმა მომცა... უთავბოლოთ წაიჩურჩულა ილიკომ: ეს იუღიას დასამარხია. ნასტასიამ უგულოთ გადაშალა ქალღლის ფული და მიაწოდა კოჭლ საშას დედას. — აჰა, იუღიას დასამარხათ! თერთი კუბო უყიდე ჩემს იუღიას, ახ!.. იუღია, იუღია! ორი მძიმე ცრემლები ჩამოეკიდა წამწამებზე, ნიკაპი აუკანკალდა... ილიკომაც უეცრათ დაიწყო ტირილი გულამოჯდომით და ერთიანათ მიეცა ცრემლებს. მადლიანმა ცრემლებმა შეუმსუბუქათ მქუხარება, რომელიც ლოდსავით აწვათ გულზე დედა-შვილს.

(დასასრული იქნება)
თამარა გოგოლაშვილი

✓ ნაწყვეტები პოლიტიკური ეკონომიიდან

(საუბარი მკითხველთან)

III

კაპიტალი და ზედ-მეტე დარბეულებს წყარო.

ჩვენ ვიცით, რომ ფული არის საქონლის ტრიალის იარაღი, მხოლოდ ჩვენ არ ვიცით ჯერ, როდის გადაიქცევა ეს იარაღი ფულათ. ის ფული, რომელიც გლენს თვისი შრომით მოწეულ ოც ბათმან სიმინდში აუღია და მით ოჯახის საჭიროება დაუკმაყოფილებია, კაპიტალი არ არის. ის ფული, რომელიც ჩვენებურ მემამულეს გაყიდულ მამულის ფასათ რგებია და ქალაქში ქეიფსა და კახტობაში გაუფლანგავს, კაპიტალს არ წარმოადგენს; მხოლოდ, როცა ვაჭარი ფულით სოფლის მონაწევს ყიდულობს, იმიტომ რომ სხვაგან მეტათ გაასაღოს, ამნაირათ დახარჯული ფული კაპიტალია. როცა მექარხნე საქონელს, მასალას ყიდულობს მისთვის, რომ თავისს ქარხანაში დაამუშავებინოს და შემდეგ ახალი სახის საქონელი გაყიდოს—აქაც კაპიტალი ტრიალებს. რა განსხვავებაა ამ ორ ფულს შუა. ფულია აქაც და იქაც, მხოლოდ მისი მოხმარება, მისი დანიშნულება ერთგან სხვაა და მეორეგან სხვა. პირველ შემთხვევაში გლენი სიმინდს (საქონელს) ყიდის და ღებულობს ფულს, რომლითაც შემდეგ ოჯახის საჭიროებისათვის საქონელს—ვთქვათ, საკაბე ჩითს—ყიდულობს. ყიდის საქონელს მისთვის, რომ სხვა საქონელი იყიდოს. ელვეა ერთ სახმარღირებულების საქონელს მისთვის, რომ მეორე სახმარი ღირებულების საქონელი შეიძინოს. ფული მხოლოდ შუამავალია ორ საქონელს—სიმინდსა და ჩითს შუა. ეს შემთხვევა რომ მოკლეთ,

ფორმულით გამოვთქვათ, ასეთია: საქონელი—ფული—საქონელი ანუ გასაადვილებლათ, ამ სიტყვების პირველი ასოები რომ დაწვრიოთ ს—ფ—ს. ამ შემთხვევაში პირველი და უკანასკნელი სანის (საქონლის) ე. ი. გაყიდულისა და ნაყიდის საცვლელი ღირებულება ერთნაირი უნდა იქნეს. განსხვავება მხოლოდ სახმარ ღირებულებაშია. ავიღოთ ეხლა მეორე შემთხვევა: მექარხნე ყიდულობს ფულით მატყლს, აკეთებს ამ მატყლისაგან შალს და შემდეგ ყიდის ფულათ. აქ მექარხნე ფულს გაიღებს და ფულსავე აიღებს ბოლოს. აქ საქონელია შუამავალი ფულსა და ფულს შუა. ესეც რომ მოკლეთ ვთქვათ ასე იქნება: ფული—საქონელი—ფული, ანუ ფ—ს—ფ. როგორც ხედავ, მკითხველო, აქ ფული ფულზე იცვლება. საკვირველია განა?! შენ არ გიკვირს, როცა გეუბნებიან, გლენმა საქონელი გაყიდა და სხვა საქონელი იყიდა; ალბათ მას ჩიტი უფრო ეჭირვებოდა სიმინდზეო. მხოლოდ გიკვირს, როცა ფულს ფულზე ცვლიან. მართლაც საკვირველია, ერთის თვალის გადავლებით; მაგრამ, როცა დაახლოვებით გავეცნობით ამ საკვირველებას, გავიგებთ, რომ ეს არის დღევანდელი ცხოვრების მამოძრავებელი ჩარხი; ფულის ფულზე გაცვლა თანამედროვე წარმოების დედა-ძარღვია და მხოლოდ ის ფული, რომელსაც ამნაირათ ფულზე ცვლიან, არის ნამდვილი კაპიტალი. რაშია საქმე? უკანასკნელ ფორმულაში პირველი და მესამე საქონელი (ფული) ორივე ერთნაირი სახმარი ღირებულებისაა, მათ შორის ღირსებით არავითარი განხვავება არ არის; ამასთანავე, ზევით ჩვენ შევიტყუეთ, რომ გაცვლა შეიძლება მხოლოდ ისეთი საქონლების, რომელთაც თანასწორი საცვლელი ღირებულება აქვს. მაშ, ჩვენს მაგალითში რაღაც წინააღმდეგობაა ან უაზრობა. წინააღმდეგობაა, თუ მექარხნის მიერ დახარჯული ფული არ უდრის აღებულს, ნაყიდი გაყიდულს; უაზრობაა, თუ ორივე თანასწორია, რადგან თუმნის თუმანზე, ასი მანეთის ას მანეთზე გაცვლა ბავშვებს თამაშობაში კი შეუძლიათ; ხოლო წარმოუდგენელია მთელი ევროპა, აზია და ამერიკა ამით იქცევდეს თავს. მაგრამ, მაგარიც ის არის, რომ აქ არც წინააღმდეგობაა და არც უაზრობა. არ არის ამიტომ, რომ ას მანეთათ ნაყიდი მატყლი მექარხნემ ას ოც მანეთათ გაასაღა, როცა ახალ საქონლათ—შალათ აქცია, ე. ი. დახარჯულ ფულს ბოლოს ფული მოემატა. ჩვენი ფორმულა რომ ვიხმაროთ და მომატებულ ფულს 2(ანი) დავარქვათ მივიღებთ შემდეგს: ფ—ს—ფ+ა (ფული—საქონელი და ისევ წინანდელი ფული ახალი ფულის დამატებით). პირველის საცვლელ ღირებულებას ღირებულება მოემატა; ამას ქვია ზედმეტი ღირებულება, ამნაირათ პირვანდელი ღირებულება არა თუ მართლ შეინახება, გაიზრდება, რადგან ამით გამოიცილება. აი სწორეთ ეს მოძრაობა შობს კაპიტალს. საიდან ან როგორ ჩნდება ეს ზედმეტი ღირებულება? ეგებ გაცვლის დროს გაჩნდა ის? ვნახოთ. წარმოვიდგინოთ ვაჭარს ისეთი ბედნიერი დღე დაუდგა, როცა ას მანეთიან საქონელში ას ოც მანეთს ღებულობს ე. ი. ვაჭარი ას მანეთზე მოტყუებით ოც მანეთს იგებს. მხოლოდ ამავე ვაჭარმა, დღეს თუ ყიდის, ხვალ უნდა იყიდოს. ყოველთვის ის ვერ მოატყუებს, მასაც მოატყუებენ; ას მანეთიან საქონელში ას ოც მანეთს გამოალაგებენ ხელიდან; ერთი სიტყვით, როგორც მყიდველი აგებს ოც მანეთს და როგორც გამყიდველი ამდენსავე იგებს. ბოლოს მაინც მოტყუებით ვერაფერს გამოჩნა. ვთქვათ, სულ ერთი ვაჭარი ატყუებს სხვებს, თვითონ კი არასოდეს არ ტყუდება, მაშინაც ვერ ავხსნით ზედ მეტი ღირებულების გაჩენას. ზედ მეტი ღირებულება სიმდიდრეს ქმნის, ქვეყანას მისი მომატებაც ემჩნევა. აბა, რა უნდა დავმჩნეს ქვეყნის სიმდიდრეს იმით, რომ ვაჭარი პეტრე ივანეს ატყუებს და მისი ჯიბიდან ფულები თავის ჯიბეში გადმოაქვს. ფული მაინც იმდენი რჩება,

რამდენიც იყო. ქვეყნის სიმდიდრე ამნაირათ ვერ გაჩნდება. ასე რომ გაცვლა-გამოცვლის დროს ზედ-მეტი ღირებულების შექმნა შეუძლებელია, მაშ საიდან ჩნდება იგი? გაცვლა-მოსაძლებელია მხოლოდ თანასწორი ღირებულების საქონლებსა და ამიტომ ამ დროს ზედმეტი ღირებულების გაჩენა მოუხერხებელია-მეთქი, მოგახსენეთ. მაშასადამე ზედ მეტი ღირებულების მოტრფიალემ ისეთი სახმარი ღირებულების საქონელი უნდა მოიპოვოს, რომელსაც თვითონ შეუძლია ახალი ღირებულების შექმნა. ჩვენ ვიცით, რომ ღირებულების შექმნა მხოლოდ შრომას შეუძლია; ხოლო შრომა—მშრომელს, მუშას; მაშასადამე ასეთი საქონელი სამუშაო ძალაა, რომელიც ბლომათ მოიპოვება ბაზარში გასაყიდათ. რასაკვირველია, საქონლით ვაჭრობა შესაძლებელია მაშინ, თუ საქონლის პატრონებს უფლება აქვთ სადაც, როგორც და როცა უნდათ გაყიდონ თავისი საქონელი. სამუშაო ძალის გაყიდვაც მხოლოდ ამ პირობებშია შესაძლებელი. ის საქონელია მაშინ, როცა მუშას შეუძლია თავისუფლათ, სხვის დიუკითხვავათ მოიხმაროს თავისი სამუშაო ძალა. ამიტომ მას არ შეუძლია გაყიდოს თავისი საქონელი-სამუშაო ძალა, სამუდამოთ, რადგან იგი მაშინ კარგავს თავისუფლებას და ბაზარში გასაყიდათ აღარ გამოიტანება. მოკლეთ რომ ვთქვათ, საქონლის წარმოებისთვის უმთავრესი პირობა მშრომელის სრული იურიდიული თავისუფლებაა. წინეთ, მონობისა და ბატონ-ყმობის დროს, ყმა ანუ გლეხი მიკრული იყო ბატონის კარ-მიდამოზე და მუდამ მისთვის მუშაობდა; იგი მოკლებული იყო თავისუფლებას; ვერსად წავიდოდა ნება დაურთველათ, ვერავის მიქირავდებოდა, ერთი სიტყვით თავის სურვილისამებრ ადგილიდან ვერ დაიძროდა. მას სასმელ-საჭმელი ეძლეოდა ისე, როგორც მოველ საქირო პირუტყვს, მხოლოდ თავის ქონების-სამუშაო ძალის, თავის ნებაზე მოხმარება არ შეეძლო. ამიტომ ამ დროს ეს საქონელი ბაზარში ძნელი მოსაპოვებელი გახლდათ. მეორე პირობაც თავისუფლებაა, მხოლოდ სხვანაირი. მუშას, თუ თავისი მასალა აქვს რაიმე საქონლის გასაკეთებლათ, მაშინ ის თავის სამუშაო ძალას ამ მასალის დამუშავებას მონადომებს. ის თავის საკუთარი საქონლით ივაჭრებს, სხვას აღარ მიეყრდება. როცა მას ეს მასალა არ მოეპოვება, ის ძალაუნებურათ სხვასთან, მასალის პატრონთან მიდის, და რომ თავი ირჩინოს, ყიდის სამუშაო ძალას. ამიტომ, რათა მუშამ თავისი სამუშაო ძალა ბაზარში გამოიტანოს გასაყიდათ, საქიროა, მას არავითარი საკუთრება არ ქონდეს; მისი რჩენის ერთათ ერთი წყარო სამუშაო ძალის გაყიდვა უნდა იყოს. ერთი სიტყვით იმისათვის, რომ მექარხნემ თავისი ქონება კაპიტალათ გადაიქციოს, მან უნდა მოიპოვოს თავისუფალი მუშა—თავისუფალი ორნაირათ: თავისს მოქმედებაში სამუშაო ძალის გაყიდვის დროს და თავისუფალი ყოველნაირ საწარმოვო მასალისა და იარაღისაგან—საკუთრებისაგან. ამნაირათ საქონლის წარმოების დროს ერთის მხრით ჩვენ ვხედავთ საწარმოვო მასალისა და იარაღის პატრონს, მეორე მხრით ყველაფერ ამავებს მოკლებულ თავისუფალ მუშას. ერთის მხრით მდიდარს, მეორე მხრით ღარიბს! პირველ მხარეზე ლხინი და სიცილი გაისმის მეორეზე გაჭირვება და ქვითინი! მეორეს უბედურების წყალობით პირველი ქვიფს ეწევა, ბედნიერია! „ცოცხალი საქონელი“ ნაპოვნია! როგორია ამ საქონლის საცვლელი ღირებულება? რით განიზომება მისი ღირებულება? ისეთივე, რდგორც სხვა საქონლის. მით, რითაც სხვა საქონლების ღირებულება განიზომება: იმ სამუშაო დროით, რომელიც საქიროა სამუშაო ძალის აღსადგენათ, გასაკეთებლათ. მუშისათვის საქიროა ცხოვრების სურსათი, სამუშაო ძალის შესანახათ, აღსადგენათ მას ქამა-სმა, ჩაცმა-დახურვა ეჭირვება, ამიტომ მისი ღირებულება უდრის იმ „პურს არსებისას“, რომელიც

საჭიროა ამ ძალის პატრონის შესანახათ, საცხოვრებლათ. მაგრამ წამოგებისათვის ეს ძალა მარტო დღეს როდია საჭირო, საჭიროა იგი ხვალ, ზევ, ორს, სამს, ათას და ოც წელს; ამიტომ მუშამ უნდა შექმნას ქვეყნათ თავისი მსგავსი არსება, გამოუჩეკოს და გამოუხარდოს წარმოებას ახალი ძალა. აი სწორეთ ამიტომ მისი „პური არსებისა“ იმდენი უნდა იქნეს, რამდენიც საჭიროა მისი და მისი ოჯახის გამოსაკვებათ. ეს იქნება მისი სამუშაო ძალის საცვლელი ღირებულება. ამ საქონელს ერთი ფრად საყურადღებო თვისება აქვს, რომლითაც ის სხვა საქონლებისაგან განსხვავდება. სამუშაო ძალის ღირებულებაზე მეტად დიდი გავლენა აქვს თვითონ მუშის გონებრივ და ზნეობრივ მხარეებს: მის ზნე-ჩვეულებას, კულტურულ მოთხოვნილებას. მაგალითათ ინგლისის მუშა არასოდეს არ დაკმაყოფილდება იმ ფასით, რა ფასსაც ჩვენში ჯერჯერობით იქ მეტი მოთხოვნილება აქვს მუშას: ინგლისის მუშა ხშირათ ხორცილთა და რძით იკვებება, ჟურნალ-გაზეთებს და წიგნებს ბლომათ კითხულობს, თეატრში და მრავალ სხვა გასართობებში დაიარება მაშინ, როდესაც ჩვენს მუშას ხორცი სანატრელათ ვახდომია, რძეს ხომ ვერც კი ნახულობს, ჟურნალ-გაზეთებისა და წიგნებისთვის მას ვინ რას მისცემს, თეატრის კარებს მხოლოდ შორიდან შესცქერის და სამუშაოდან დაბრუნებული ნოტიო, ბინძურ სარდაფში რიგიანათ გამოძინებასაც ვერ ასწრებს. ამიტომ ინგლისელი მუშის ქირა ჩვენებს სანატრელათ ვახდომია. მხოლოდ იქაც და აქაც ამ საქონლის ღირებულების საზომი მაინც ერთია და ამ საზომით ზომავს ყოველთვის კაპიტალისტიც და მუშაც. ცხადია, პირველს უნდა, რაც შეიძლება ნაკლები მისცეს, მეორეს—მეტი აიღოს. მათ შორის მუდამ ჭიდილია ამ ნიადაგზე, აქ ეჯახება ერთმანეთს ორი მოწინააღმდეგის ინტერესი, აქ ირდევება ძმობა, ერთობა და სიყვარული და მხოლოდ ბრძოლა სწყვეტს ამა თუ იმ მხარის გამარჯვებას. რა ქნას მუშამ? მართალია, მოგახსენებთ, ის თავისუფალია მეთქი, მაგრამ ეს თავისუფლება მას უარეს ბორკილებს აჭედს ფეხებზე, იგი ეკონომიურათ, ქონებრივათ მაინც დამოკიდებულია სხვისაგან და ფერდებ მიმწვარი, ულუკმა-პურო ადამიანი თანხმდება მძიმე პირობაზე და თავის ახალ ბატონთან ერთათ ქარხნის კარებისაკენ გაეშურება.

შევყვეთ, მკითხველო, ჩვენც ფეხ-აკრეფით და გავიგოთ იქაური „საიდუმლოებანი“. ფეხ-აკრეფით მეთქი, რადგან ზედ კარებზე მსხვილი ასოებით აწერია: „უცხო პირთათვის შესვლა სასტიკათ აკრძალულია“.

სამუშაო ძალის მოხმარება, დახარჯვა—არის მუშაობა ანუ შრომა. შრომის დროს ადამიანსა და ბუნებას შუა ერთგვარი პროცესი სწარმოებს; ამ პროცესის დროს მათ შორის ნივთიერებათა გაცვლა-გამოცვლა ხდება და ადამიანი თვის ბუნებრივ ძალებით: ხელით, ფეხით, თავით ხელმძღვანელობს ამ გაცვლა-გამოცვლას, რათა ნივთიერებას ისეთი სახე მისცეს, რომელიც ადამიანისათვის რითიმე გამოსადეგი იქნება. ამიტომ ადამიანს მუშაობის დროს წინათ განზრახული მიზანი აქვს და თავისი მოქმედებით ამ მიზანს ახორციელებს; ამ მიზნისათვის ხმარობს ადამიანი ბუნებას. მხოლოდ ხმარებისათვის საჭიროა ჯერ ის შეიძინო, რაც უნდა მოიხმარო, უნდა გამოსტაცო ბუნებას მისი სიძლიერე და, თუ თვით ბუნება არ იძლევა იმ სახით, რა სახითაც ის ადამიანს ეჭირვება, იძულებული ხარ ის ისე გადააკეთო, როგორც ეს შენი მიზნის განხორციელებას მოუხდება. მუშაობისათვის საჭიროა უთუოთ სამი პირობა- 1) მიზნის შესაფერი მოქმედება (цельсообразная деятельность), ანუ თვით შრომა, 2) შრომის საგანი, რომელზედაც ეს შრომა იხარჯება და 3) საწარმოო აარადება. ადამიანის შრომის უპირველესი საგანი მიწაა, რო-

მელიც მზამხარეულათ იძლევა არსებობის საშუალებას (თევზი, ხილი, მცენარე და სხვ., ყველა ის საგნები, რომელსაც ბუნება მხათ გვაძლევს, შრომის ბუნებრივი საგნებია, მხოლოდ კარგად ეს საგნები ადამიანის მიერ გადაამუშავებულია და მხოლოდ შრომის საგნათ, ნედლი მასალა ეწოდება. შრომის იარაღი კი ისეთი საგანია, რომელსაც ადამიანი თავისა და შრომის საგნის შუა აყენებს და მით თვისი მოქმედება ამ საგანზე გადააქვს. ამნაირათ თვით ბუნების საგნები ხდება ადამიანის ორგანობათ, რომელიც ემატება მის სხეულს, და მით მისი ძალაც იზრდება. შრომის საგანი და შრომის იარაღები წარმოადგენენ წარმოების საშუალებას. ამიტომ წარმოების განსახორციელებლათ საჭიროა „ცოცხალი შრომა“ და ამ შრომის საშუალებანი. ასეთია შრომის ხასიათი საზოგადოთ, ვნახოთ როგორია იგი დღეს. ჩვენ უკვე ქარხანაში ვართ. აქ მუშას მხათ ხვდება შრომის საშუალებანი: ნედლი მასალა, რომელიც უნდა დამუშავდეს, მაშინა და სხვა მრავალი სამუშაო იარაღები, რომელითაც ეს მასალა უნდა დამუშავდეს. მუშამ იარაღების საშუალებით ამ მასალას ისეთი სახე უნდა მისცეს, როგორც მექარხნეს სურს; ხოლო ამ უკანასკნელს ისეთი სახე სურს, რომელიც სხვას მოსწონს, უნდა, ეჭირვება ე. ი. ბაზარში გაიტანება გასაყიდათ. მაშასადამე, მუშამ საქონელი უნდა გააკეთოს. ჩვენ უკვე ვიცით, რომ შრომის მასალა და იარაღები, რომელიც მექარხნეს მოვბოვება, თვით წინანდელი შრომის ნაყოფია; დღეს ეს მასალა საშუალებაა ახალი საქონლის შესაქმნელათ. დღეს მან კიდევ ახალი საქონელი შეიძინა, სხვანაირი თვისებისა და სახის: ცოცხალი ადამიანი იყიდა, იყიდა მხოლოდ ერთი დღით, კვირით ანუ წლით და ამ ხნის განმავლობაში მუშა ახალი „ბატონის“ სრული მორჩილი უნდა იქნეს.

ასე უნდა თვით ბატონს! ავიღოთ რაიმე მაგალითი: ვთქვათ, გასაკეთებელია სტოლი. სტოლისათვის საჭიროა ბევრნაირი მასალა: ხე, წებო, ლურსმანი, ლაქი და სხვ. ვთქვათ, ყველა ამ მასალის ღირებულება უდრის 58 საათის ნამუშავარს. ამ მასალის დასამუშავებლათ ხომ სამუშაო იარაღია საჭირო: შალაშინი, ჩაქუჩი, ხერხი და სხვ. მაგრამ ნუ დავივიწყებთ, რომ ამ იარაღებით მარტო ერთი სტოლი როდი კეთდება; ის გამოდგება ბევრი სტოლის გასაკეთებლათ. წარმოვიდგინოთ, ამ იარაღებით შეიძლება 100 სტოლი გაკეთდეს; მაშასადამე თითო სტოლის გასაკეთებლათ ამ იარაღების მხოლოდ ერთი მეასედი ნაწილი იხარჯება ე. ი. ერთი სტოლის ფასს ამ იარაღების მხოლოდ ის ნაწილი უნდა მივუმატოთ, რომელიც ხმარების დროს გაცვდა. თუ მივიღებთ, რომ ეს იარაღები 200 საათის ნამუშევარია და, როგორც ვთქვით, ყოფნის ას სტოლს, მაშასადამე თითო სტოლს ორი საათის ნამუშევარი დასჭირდება. მასალა და იარაღები ერთი სტოლის გასაკეთებლათ ჯდება 60 საათის ფასათ. ვთქვათ, ეს მასალა მუშამ 30 საათში დაიმუშავა და სტოლი გააკეთა. მაშასადამე სულ ეს ერთი სტოლი 90 საათის ნამუშავარს უდრის (58+2+30). ერთი სიტყვით მისი ნამდვილი ფასი უდრის იმდენ მანეთს, რამდენიც 90 საათის შრომა ღირს. რას აძლევს მექარხნე მუშას? იმდენს, რამდენიც მას ეყოფა საქმელათ, სასამელათ, ჩასაცმელათ, დასახურავათ, ოჯახის შესანახათ და სხვ. თუ ამავების გასაკეთებლათ საკმაოა დღეში 6 საათის მუშაობა, მუშის სამუშაო ძალის ღირებულებაც დღეში 6 საათის ფასს უდრის. გადავიტანოთ ჩვენი ანგარიში ფულზე და გასაადვილებლათ მივიღოთ, რომ ერთი საათის მუშაობა ღირს ერთი აბაზი (20 კპ.). მასალა და იარაღი 18 მანეთი (90×20=1,800) ხუთი დღის (30 საათი-დღეში ექვსი საათის მუშაობით=5 დღეს) მუშის ქირა 6 მანეთი (30×20=600) სულ 18 მ.ღ 6 მ=24 მანეთი. აი რა უჯდება მექარხნეს სტო-

ლი. სტოლის ღირებულება 24 მანეთს უდრის და ამიტომ მას მხოლოდ ამ ფასათ შეუძლია გაყიდოს. მისთვის ასეთი „კომერცია“ არ არის ანგარიში. მისთვის უმჯობესია სულ დაანებოს თავი თავის ქარხანას და უსაქმოდ იხეტიალოს. მაგრამ მას ერთი „საიდუმლო“ საშუალება აქვს, რომლის შემწვობით მისთვის ეს „კომერცია“ მეტათ მოსაგებია და ასე ადვილათ მას თავს არ დაანებებს. გავიგოთ ეს „საიდუმლოება“ ჩვენც. მასალისა და იარაღის მოკლება მას არ შეუძლია, რომ მოაკლოს კიდევ, მაშინ ხომ საერთო ჯამსაც მოაკლდება; მომატებით მასალა წარმოების დროს ვერ მოიმატებს; ის პირვანდელი თავისი რაოდენობით უნდა შევიდეს ახალ საქონელში, მისი მხოლოდ სხე გამოიცვლება, რაოდენობა კი იგივე რჩება, ის უცვლელია, მუდმივია. მაშ სად პოულობს ხსნას ჩვენი მექარხნე? მას „ცოცხალი საქონელი“ ყავს შეძენილი, გარდა მასალისა და იარაღებისა; ვნახოთ, ვგებ აქ იყოს მისი შველაც. მექარხნეს მუშა მარტო 6 საათით როდი დაუქირავებია, არამედ მთელი დღით: 10, 12 14 საათით. მივიღოთ მუშებისთვის საუკეთესო პირობა, წარმოვიდგინოთ გულკეთილი მექარხნე და ვთქვათ მუშას მექარხნე მხოლოდ ათ (10) საათს ამუშავებს. ვიანგარიშოთ ხელახლა: მასალა და იარაღი—18 მანეთი, 3 დღის მუშის ქირა (30 საათი—დღეში 10 საათის მუშაობით=3 დღე) 3 მანეთი და 60 კაპ. (დღეში 6 საათის ქირა=1 მ. 20 კ.). სულ 21 მანეთი და 60 კაპ. სტოლის ღირებულება კი, ჩვენ ვიცით, 24 მანეთს შეადგენს. სტოლი მექარხნეს უჯდება 21 მან. და 60 კ., ყიდის 24 მანეთათ, იგებს თითო სტოლზე 2 მანეთსა ო 40 კ. (თორმეტ აბაზს). ეს იმიტომ მოხდა, რომ მუშამ 6 საათის მაგიერ 10 საათი იმუშავა. აი სად არის ხსნა, აი სად პოულობს მექარხნე „უკვდავების“ წყაროს. როგორც ხედავ, მკითხველო, 6 საათი აუკვდავებად საშუალოდ დროა ჩვენს მაგალითში; ამ ხნის განმავლობაში მუშა მხოლოდ თავის გამოსაკვებს დაიმუშავებს; ამაზე მეტს რასაც მუშაობს, მის კუქს აღარ არგია, ის საქირობაზე ზედ-მეტე დროს და ამიტომ მისი შრომაც ზედ-მეტე შრომაა. ამ შრომაში მას ქირა არ მიუღია, მას მუქათათ ისაკუთრებს ქარხნის პატრონი. აი სწორედ ამაშია მისი განმასხვავებელი თვისება სხვა საქონლებისაგან. სხვა საქონელი მოუმატებლათ ან მოუკლებლათ შედის ახალი საქონლის ღირებულებაში, მუდმივია, მუშის ძალა კი იცვლება და ერთის მხრით ცვლის თვით მასალის ფორმას, მეორე მხრით ზედ-მეტე შრომით ზედ-მეტე ღირებულებას აკეთებს: ამნაირათ თვით ლარიბი სხვას ამდიდრებს, თვით სუსტი სხვას აძლიერებს, თვით მშვიერი სხვას ფუფუნებაში აცხოვრებს! ჩვენ გავიგეთ, რომ წარმოების დროს საქონელი კეთდება ერთის მხრით მასალისა და იარაღის შემწვობით, მეორეს მხრით საშუალო ძალის მონარებით. პირველიცა და მეორეც კაპიტალია. მაშასადამე კაპიტალია უკვდავიათ ქონება, რომლის შემწვობით სხვისა შრომისაგან მოგება დაჩქება. მხოლოდ ამ ორ კაპიტალში პირველი მუდმივია, ამიტომ მას მუდმივი კაპიტალი (постоянный капитал) ეწოდება; მეორე იცვლება მას ცვალებადი კაპიტალი (переменный капитал) ქვია. აი ეს უკანასკნელია ზედ-მეტე ღირებულების შემქმნელი, წყაროც. რა რომ მისი დასაბამი შევიტყვეთ, ჩვენთვის აწ ადვილია მისი აწმყო-მომავლის უფრო დაახლოვებით გაცნობაც. ამაზე შემდეგ.

ა. წულუკიძე.

კერძო საკუთრება და მისი ისტორია

არც ერთი იდეა იმდენ არევე-დარევეს, იმდენ აზრთა გადაბრუნებას არ იწვევს თანამედროვე საზოგადოებაში, რო-

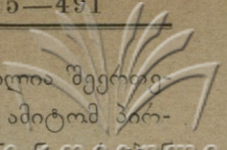
გორც იდეა კერძო საკუთრების. არაფერი ასე ყალბია არ აქვს წარმოდგენილი თანამედროვე ადამიანს, როგორც საკუთრება, მისი შინაარსი. საკუთრება მისი აზრით მკითხველთა მათ ცხოვრებისა, ის ხელშეუხებელი, მუდამ უცვლელია ადამიანისა, აუცილებელი მოთხოვნილებაა მისი ბუნებისა, ის უმთავრესი ძარღვია მამოძრავებელი მთელი კაცობრიობის კულტურულ ზრდისა, განვითარებისა... უსაკუთრებოთ ცხოვრება წარმოდგენილია, შეუძლებელია. ასე ფიქრობს და აზროვნობს თანამედროვე საზოგადოება, რომლის ლექსიკონში სიტყვებს „მე ჩემი“ უმთავრესი ადგილი უჭირავს.

მარა ნამდვილია ასეთი შეხედულება? მართლა ვერ იცხოვრებს და არც უცხოვრია დედა მიწაზე კაცს უსაკუთრებოთ? მართლა უცვლელია საკუთრება? ამ ქვეყნათ ზომ ყველაფერი იცვლება, ყოველივე, რასაც ვხედავთ, ჩნდება, ვითარდება და ბოლოს ირღვევა, კვდება. მცენარე იბადება, იზრდება, ბერდება, მერე მას ქარიშხალი შემოუბერავს, ძირიანათ მოსტებს, დაღობა და ისევ მიწათ იქცევა, ნიადაგს გააპოხიერებს. ცხოველი იბადება, იზრდება და კვდება, თვითონ ჩვენი ზნე ჩვეულება, შეხედულება იცვლება, ბავშვი სხვა ნაირათ გრძობს და ფიქრობს, შუა ხნის კაცი სხვა ნაირათ, მოხუცი კიდევ სულ სხვანაირათ. გუშინ ჩვენ გვწამდა ცრუმორწმუნეობა, ქაჯები, ქინკები, დღეს ყველაფერი ეს ფანტაზიის ნაყოფათ მიგვაჩნია. ამ ნაირათ ყველაფერი მუდამ ცვლილებაში, მუდამ ტრიალშია. მაშ საკუთრებას რაღა დავმართა? ის რათ უნდა იყოს უცვლელი? საქმეც იმაშია, მკითხველო, რომ საკუთრებაც იცვლება, მასაც აქვს გრძელი, ძალიან გრძელი ისტორია, ისეთი გრძელი, როგორც ადამიანის ცხოვრება ქვეყანაზე. მაშ დავაკვირდეთ ამ ისტორიას და ამოვიკითხოთ იქიდან ჩვენი კითხვების პასუხი.

T

შირველყოფილი საზოგადოება.

იყო დრო და ეს იყო რამდენიმე ათასი და ასი ათასი წლის წინეთ ჩვენამდის, როცა პირველი ადამიანი ცხოველურ მდგომარეობიდან გამოვიდა, როცა მან საზოგადოებრივი ცხოვრება დაიწყო და პირველი იარაღის ხმარების მოგონებით კულტურულ ცხოვრებაში შედგა ფეხი. მაშინ ის არაფრით არ წააგავდა თანამედროვე ადამიანს, არც აზრით, არც მოქმედებით, მის თავში არ ტრიალებდენ სხვა და სოციალური კითხვები, მას არ აინტერესებდა სხვა და სხვა მსოფლიო მოვლენები; არა, ის ცხოვრობდა ინსტიქტიურათ, შეუგნებლათ სრული ცხოველური ცხოვრებით. მან არ იცოდა, რა იყო საკუთრება, „შენი, ჩემი“, მისთვის არ არსებობდა მითვისება. მის გარშემო უხვ ბუნებას თავისი კალთა გაეშალა (პირველი ადამიანი ცხელ ქვეყნებში ცხოვრობდა, სადაც ბუნება, როგორც ჩვენში, მეტათ მდიდარია ხეხილით) და ათასნაირ ნაყოფს აწოდებდა მას საზრდოთ, ისიც იკვებებოდა მითი, რასაც ბუნება აძლევდა და ფიქრათაც არ მოსდიოდა ამებს და პატრონებოდა. მაგრამ აი მისი ცხოვრება იცვლება. ადამიანების რიცხვი მრავლდება, საქმელი კი ისევ იმდენია, რამდენიც წინეთ. უხვი ბუნების მოცემული ყველას ვეღარ აკმაყოფილებს: იმართება არსებობისთვის ბრძოლა, რომლიდანაც გამარჯვებული ის გამოდის, ვინც უფრო მეტ მოხერხებას გამოიჩენს, ბუნების ძალებს დაიმორჩილებს და თავისთვის გამოიყენებს. ადამიანიც ძალა უნებურათ აქცევს ამას ყურადღებას. თავის ტვინს ძალას ატანს, რომ არ მოკვდეს და რაიმე საშუალება თავის სარჩენი გამოახოს. აქნამდის ის მხოლოდ ჯობს ხმარობდა, რომ ხილი მოერეკა. როცა ხილი აღარ ყოფნის, ის გადადის ცხოველებზე და მათ დამორჩილებას იწ-

ყვებს. მათ ხორცს ის წინეთაც სიამოვნებით გვახლებოდათ, თუ კი სადმე მოახლებდა, მარა მათზე ნადირობით აქამდე თავს არ იტკივებდა. ახლა კი, როცა ცხოვრება საზოგადოებრივი გაუხდა, ისიც შეუდგა მათ დამორჩილებას. ამაში მას გამოადგა ჯოხი, რომლითაც წინეთ ხილს რეკავდა, გამოადგა ის პირთხელი ქვაც, რომელზედაც არა ერთხელ მოულოდნელათ ფეხი წამოუკრავს და გადაუჭრია და რომელსაც წინეთ მხოლოდ ნადირობის თავიდან მოსაგერებლათ ხმარობდა. ამნაირათ ის გახდა მონადირე. ამ ხელობაში ის თანდათან აუმჯობესებს თავის იარაღებს, ქვას ის აბამს ჯოხზე, რომ უფრო ღონიერათ მოიქნოს, შემდეგ ხელოვნურათ უთხელებს ქვას პირს, როცა შესაფერს ვერ პოულობს და სხვ. ერთი სიტყვით მან ისწავლა ბუნების ძალთა გამოყენება, ის შეეჩვია შრომას.

ამით მისი დამოკიდებულება ბუნებასთან ძირიანათ შეიცვალა. აქამდე ის ემორჩილებოდა, ემონებოდა ბუნებას, აქედან, ის თვითონ იწყებს მის დამორჩილებას. ის იღებს იარაღს და იმის შემწეობით ამუშავებს ბუნების მიერ მიცემულ მასალას, ქმნის ახალ ნივთს, რომლის მსგავსი თავისთავათ ბუნებას არ მიუცია. ამ ნაირათ ის იწყებს სრულიად ახალ ცხოვრებას—ის ეწყობა შრომას ხეობას: ადამიანი იარაღის შექმნით შრომით ცხოვრობს, ე. ი. ისეთი ცხოველი, რომელიც ქმნის ახალ ნივთს ბუნების მასალისაგან.

ამავე დროს ადამიანი არ ცხოვრობს მეუდაბნოვესავით განმარტოვებული, ნადიროვით გავარდნილი ტყეში. პირიქით ის მუდამ ჯგუფ-ჯგუფათ, მთელი საზოგადოებებით ცხოვრობდა. ამას ამტკიცებს ის გარემოება, რომ ისტორიამ არც წარსულში და არც ველურთა ცხოვრებაში, რომელნიც ჩვენ დროს პირველ ყოფილ ადამიანს წარმომადგენელნი არიან, არ იცის ადამიანი საზოგადოების გარეშე. ისინი მუდამ რაიმე ჯგუფს შეადგენენ, ერთათ ცხოვრობენ. ამას მოითხოვს მათი ცხოვრების ინტერესი; მათ ბევრი მტერი ყავთ, ტყის ნადირობი ხშირათ თავს ესხმიან, ამათ მოგერება უნდა. თვითელი მათგანი მასთან შედარებით მეტათ უძლეურია და მის კლანტებს ვერ გადაურჩება. ამიტომ ის უნდა შეუერთდეს სხვა ადამიანებს, რომ დაიცვას თავის არსებობა. ამ ნაირათ ადამიანი მუდამ საზოგადოებაში ტრიალებს, ის სხვადასხვაობის ცხოველია.

ახლა ვიკითხოთ, ვისგან შესდგება ეს პირველ-ყოფილი საზოგადოება. ადვილათ მისახვედრია, რომ მასში უპირველეს ყოვლისა უნდა შედიოდნენ ისინი, ვინც თვით ბუნებამ ერთი მეორეს დაუახლოვა, ვისაც ნათესაური კავშირი აერთებს. მართლაც, პირველი საზოგადოება მამის, დედის, შვილის და მათთან შეზრდილ ახლო ნათესავებისაგან შესდგება, ასე რომ ეს არის საზოგადოება, ანუ უკეთ რომ ვთქვათ, ოჯახი ნათესაურ კავშირზე დამყარებული. ასეთ ნათესაურ ოჯახის წევრთა რიცხვი მცირეა, სულ დაახლოვებით 15—30 კაცამდე თუ იქნება. და აი ეს პატარა ჯგუფი ცხოვრობს სრულად თავისებურის ცხოვრებით. მათში არ არსებობს უფროს-უმცროსობა, ბატონები და ყმები, ყველა თანასწორია, ყველა თვითონაა ბატონი და მოსამსახურეც, ბრძანებელიც და აღმასრულებელიც. სხვანაირათ არც შეიძლება იყოს. იმ პირველ-ყოფილი, უბრალო იარაღებით თვითელი მათგანს მხოლოდ იმდენის გაკეთება შეუძლია, რამდენიც აუცილებლათ საჭიროა მისი გამოკვებისთვის, ამიტომ არავის არ შეუძლია სხვისი შრომით ისარგებლოს, ყველამ უნდა თვითონ იშრომოს და თავის ლუკმა-პური თავისი ძალ-ღონით შეიძინოს.

ამასთანავე მათი გამოკვების უმთავრესი საშუალება—ნადირობა—თხოულობს მათ შეერთებულ მოქმედებას. თვითელი არ შეუძლია ძლიოს ნადირს იმ უბრალო ქვიანი ჯო-

ხით, რომელიც მას ახადია; სამაგიეროთ ეს ადვილია შეერთებული ძალისთვის. ეს აჩვენებს მათ ერთათ შრომას. ამიტომ პირველ-ყოფილი ადამიანები საერთოთ შრომობენ ერთად და როცა რომელიმე ნადირს ხელში ჩაიგდებენ, მშობლები და სხვანი დაეხვევიან და საერთოთ მიირთმევენ. მათ არ იციან, რას ნიშნავს წილი, გაყოფა, შენ-ჩემობა, ვის რამდენიც შეუძლია, იმდენს მიირთმევენ. არავინ არ ფიქრობს მონარჩენი ხვალისდელი დღისთვის გადასდოს-შეინახოს. მომავალზე ზრუნვა მათ არ იციან და არც შეუძლიათ. ხვალ ხელ-ახალი ნადირობა გაიმართება და ახალი ნადიროვით იმგვარათვე შეიქმება, როგორც პირველი.

ამ ნაირათ ეს პირველ-ყოფილი ადამიანები ერთი არიან ქირშიც და ლხინშიც, შრომაშიც და ნაშრომის მოხმარაშიც. მათ შორის არ არსებობს მქონებელი და არ მქონებელი, მათ არც კი აქვთ წარმოდგენილი, რას ნიშნავს მდიდარი და ღარიბი. თუ ერთს აქვს, მაშ ყველას აქვს. თუ ყველას რაიმე მოგზოვება, მაშინ თვითელიც აქვს. მონადირე, რომელიც უეცრათ დაჭრის ნადირს, ან ლეშს წააწყდება, მაშინვე თავის ამხანაგებს ეძახის, მთელ გვარს კრებს და ისე შეექცევიან. თუ ნადირი ისე დიდია, რომ ერთი გვარი მარტო ვერ მოგრევა, მაშინ მახლობელ ნათესავ-გვარსაც მოუწოდებენ და ასე ამნაირათ ყველაფერს საერთოთ შეექცევიან. ასეთ წყობილებას ეწოდება ზირკულ-ყოფილი კომუნალიზმი. ამ წყობილებაში, ყველაფერი ეკუთვნის ყველას და არაფერი კერძო პირს. გვარი ყველაფერია, კერძო პირი არაფერი. მარა ესაა კომუნალიზმი დახეივანების, გაჭირვების, აქ ყველა თანასწორათ ბუნებისგან დახეივანულია, ყველა თანასწორათ გაჭირვებულია. მისცათ ბუნებამ დღეს ბევრი ალაფი, ყველა მადლარია, კმაყოფილია, ხვალ ნადირობა გაუცდათ, ვერაფერი დაიჭირეს, ყველა უნდა დაიშვს. ასეთია პირველ-ყოფილი კომუნალიზმი, რომელიც სამუშაო იარაღთა განუვითარებლობაზეა დამყარებული.

არ შეიძლება დარწმუნებით იმის თქმა, რამდენ ხანს გავა ადამიანს ეს პირვანდელი სიუხვე, თავის პიროვნების უარყოფა და გვარის გაბატონება, მაგრამ ის კი ყოველ ეჭვს გარეშეა, რომ ეს ფორმა საზოგადოებრივ ცხოვრებისა არსებობდა მანამდე, სანამ საზოგადოება არ გამოვიდა ნადირობის ეპოქიდან, სანამ მისი საწარმოო (სამუშაო) იარაღები უფრო არ გაუმჯობესდნენ და სხვა გვარი შრომა არ მოითხოვეს. დავაკვირდეთ ამას.

ჩვენ მონადირეს მალე აღარ ყოფნის ჯოხით ან ქვით ნადირობა. ნადირი გაურბის მას, მათი რიცხვი მცირდება და, რომელიც დარჩენილან, ისინიც მეტათ ფრთხილი გამხდარან, მათთან ახლოს მიპარება ძნელია. მიუხედავათ ამისა ადამიანთა რიცხვი მრავლდება მრავლდება. ახლა მათ მეტი საქმელი ეჭირება, შოვნა კი ახლა უფრო ნაკლები შეიძლება, ცხოვრებისთვის ბრძოლა თანდათან მწვავედება, ადამიანი ძალაუნებურათ იწყებს ფიქრს, რით უშველის ასეთ მდგომარეობას. ის ძალას ატანს ტენის, ავარჯიშებს გონებას და ბოლოს ახალ გაუმჯობესებულ იარაღებს იგონებს. ის აკეთებს ქვის შუბს, შემდეგ ეჩვევა ტოტის მოღუნვას, იგნებს მის მოქმედებას, და აწყობს შვილდისარს. ახლა მას შეუძლია უფრო ადვილათ მოკლას ნადირი და ამიტომ დროებით ის უზრუნველ-ყოფილია. მაგრამ მალე ნადირი იმ ადგილიდან სრულიად ქრება, მათი ხორცი კვება შეუძლებელი ხდება. მუცელი კი საზრდოს თხოულობს, შიმშილი აწყუხებს. ადამიანიც ისევ იარაღების გაუმჯობესებას და ახალ წესით მოქმედებას იწყებს: ის აკვირდება ბუნებას და ბაძავს მას. ცხოველები შამოაკლდა, ის ცდილობს მათ მოშენებას და გაშინაურებას, ბუნების ნაყოფი აღარ ყოფნის, ის ცდილობს მის ხელოვნურათ აღმოცენებას. მრავალ წლის განმავლობაში დაკვირვების შემდეგ

ის ამხნევს, რომ მცენარე იმ თესლიდან იზრდება, რომელიც მიწაში ვარდება და იფლებს. როცა ამ გვარათ ბუნებრივად ამოსული მცენარეულობა აღარ ყოფნის, ის თვითონ ფლავს მიწაში მარცვალს, და ამნაირათ ეჩვევა თესვას. ის ხდება ან მწყემსი ან მიწათ-მომქმედი. ამნაირათ საჭიროება იწვევს ახალ იარაღების შემოღებას, გაუმჯობესებული იარაღები კი თავის მხრივ ცვლიან მთელ საზოგადოებრივ წყობილებას. მარა ამაზე შემდეგ.

არ. რაუდენიძე.

დრ. რედაქტორი

გამოცემელი

ნ. ა. ალექსავე-შესხაევა.

ს. შ. თ.-წერეთლისა.

განსხვავებანი

ტფილისის პირმო სამკურნალო

მკურნალის დ. ა. გედევანიშვილისა.

ავათმყოფებს იღებენ ყოველ დღე.

დ ი ლ ი თ:

- 3. ზიზინაძე — კბილისა, 8—10 საათამდე.
- ლ. ივ. კამოვი. — საზარდეს, ვენეროულ. სიფილისის. 10 საათიდან—11-მდე.
- ბ. ბ. მულინი. — ყურისა, ყელისა და ცხვირის 9—10 საათამდე.
- ი. პ. ახალუანიშვილი. — კბილისა, 10 ს. — 11 საათამდე.
- ა. ბ. მალალაშვილი. — ბავშვებისა და შინაგან 10—11 საათ.
- ლ. მ. მონინი. — ქალისა, საბებიო და ბავშ. (შემოწმება ძიძებისა) ოთხშაბათ., პარასკ. და კვირაობით 11—12 საათამდე.
- დ. ა. გედევანიშვილი. — შინაგანი, ნერვებისა და წამლობა ელექტრონი 12—1 საათამდე.
- მ. შ. ძალი შ. კ. იოსელიანი. — ქალისა და საბებიო, სამშაბათს, ხუთშ. და შაბათ. 12—1 საათამდე.
- მ. მ. სოგომუხიანი. — ქირურგია და ორტოპედია: ორშაბათობით, ოთხშ., პარასკ. და შაბათ. 1—2 საათამდე.
- მ. მ. მანსვათიძე. — შინაგანი, ნერვებისა და ბავშვების, კვირაობით 10—12.

ს ა ლ ა მ ო თ ი:

- ა. ბ. მალალაშვილი. — შინაგანისა, ბავშ, ყვავილის ატრა და მიკროქიმიური გამოკვლევანი 5—6 საათამდე.
- სამკურნალოს აქვს ოცი საწოლი კრავატი ფასი რჩევისა და ღარიკებისა 50 კაზ.; ოპერაციები მორიგებათ. კრავატები სამი მანეთიდან ხუთამდე.
- ადრესი: კუკია, ველიკოკაიხევესკის ქუჩა, (კუკიის ხიდიდან მეცხრე სახლი) სახლი აბრამოვისა, № 9, მიხეილის ქუჩიდან-კი 34 ბ.
- (წლ.) **ტელეფონი № 274.**

მსწრაფლ მბეჭდავი

სტამბა

ექვთიმე ივ. ხელაძისა

რომელიც იმყოფება რუსის ბაზარში, (იარმუკაში) სომხების სასულიერო სემენარიის სახლებში;

იღებს უველანაირ საბეჭდავ საქმეებს, როგორც რუსულს და ქართულს, აგრეთვე უცხო ენებზედაც. სტამბას აქვს დამზადებული საფაბრიკო ინსპექციისაგან ახალი შემოღებული ყველა დავთრები და წიგნაკები, აგრეთვე პოლიციის და ბოქაულების დავთრები.

ფასი უველანაირის ხელმისაწვდომია.

მ უ თ ა ი ს უ ი

ს. გ. თოფურიას

სამკურნალო

რომელიც იმყოფება მათის უმაღლესობის პრინც ალექსანდრე ოლდინაშვილის მფარველობის ქვეშე, 75 საწოლია შინაგან, ნერვებისა, საქირურგო, დედათა და თვალით ავათმყოფთათვის, მშობიარეთა განყოფილებით და ქიმიურ-მიკროსკოპიურ გამოკვლევათა კაბინეტით. გადაძღვების სენითა და სულით ავადმყოფთ სამკურნალო არ ღებულობს.

ერთი ადგილი დღე და ღამეში საქმელ-სასმელით, მოვლით და წამლობით ეღირება ერთიდან სამ მანეთამდე.

При каждом № „НИВЫ“ независимо от других приложений, подписчики получают по одной книгѣ.

ОТКРЫТА ПОДПИСКА
на 1904 годъ

(35-й годъ изданія)

на еженедѣльный иллюстрированный

ЖУРНАЛЪ

со многими приложениями

Г. подписчики „НИВЫ“ получают въ теченіе 1904 года:

52 №№ художественно-литературнаго журнала „НИВА“, заключающаго въ себѣ въ теченіе года до 2000 столбцовъ и 1100 гравюръ, рисунковъ и художественныхъ снимковъ.

40 КНИГЪ „Сборника Нивы“ (каждая книга отъ 10—15 листовъ, въ общемъ около 9.000 страницъ, отпечатан. четк. шрифтомъ на хорошо-глазировав. бумагѣ и содержащихъ:

ПОЛНАГО СОБРАНІЯ СОЧИНЕНІЙ
ЦЕРВЫЯ
20 КНИГЪ А. К. ШЕЛЛЕРА-МИХАЙЛОВА.

(Цѣна въ отдѣльной продажѣ съ перес. 27 руб.)

Подъ редакціей и со вступительной статьёю А. М. Скабичевскаго.

ПОЛНОЕ СОБРАНІЕ СОЧИНЕНІЙ ВЪ
16 КНИГАХЪ ГЕНРИХА ГЕЙНЕ.

(Цѣна въ отдѣльной продажѣ съ перес. 15 руб.)

Подъ редакціей и съ биографическимъ очеркомъ П. И. Вейнберга. Переводъ этого изданія удостоенъ въ текущемъ году академією наукъ пушкинской преміи.

ПОЛНОЕ СОБРАНІЕ СОЧИНЕНІЙ ВЪ

4 КНИГАХЪ И. Ф. ГОРБУНОВА.

(Цѣна въ отдѣльной продажѣ въ перес. 4 р. 50 к.)

Подъ редакціей и съ обширнымъ вступительнымъ очеркомъ А. Ф. Кони и некрологомъ Т. И. Филиппова.

12 книгъ „Ежемесячныхъ литературныхъ и популярно-научныхъ приложений“, содержащихъ романы, повѣсти, рассказы, популярно-научныя и критическія статьи современныхъ авторовъ и отдѣлы библиографіи, музыки, смѣси, шахматовъ и шашекъ, спорта, забавъ и разныхъ игръ. До 2000 столбцовъ текста съ иллюстраціями.

12 №№ „ПАРИЖСКИХЪ МОДЪ“, выходящихъ ежемѣсячно. До 200 столбц. текста и 300 модныхъ гравюръ. Съ почтовымъ ящикомъ для отвѣтовъ на разнообразныя вопросы подписчиковъ.

12 ЛИСТВЪ рисунковъ (около 300) для рукодѣльныхъ и вышивальныхъ работъ и для выжиганія и до 300 чертежей выкроекъ въ натуральную величину, выходящихъ ежемѣсячно.

1 „СТѢННОЙ НАЛЕНДАРЬ“ на 1904 годъ, отпечатанный въ 9 красокъ
ПОДПИСНАЯ ЦѢНА на годовое изданіе со всѣми приложениями: безъ доставки: 1) въ С.-Петербургѣ—6 р. 50 к., 2) въ москвѣ въ конт. Н.Н. Печковской (Петровск. линіи)—7 р. 25 к., 3) въ одессѣ въ кн. маг. „Образованіе“ (Ришельевск., № 12)—7 руб. 50 коп. съ доставкой въ С.-Петербургѣ—7 руб. 50 к. СЪ ПЕРЕСЫЛКОЮ ВО ВСѢ ГОРОДА И МѢСТНОСТИ РОССІИ 8 р. За границу—12 руб.

— Допускается разсрочка платежа въ 2, 3 и 4 срока —

Иллюстрированное объявленіе о подпискѣ высылается безплатно.

Требованія просить адресовать: въ С.-Петербургѣ, въ Главную Контору журнала „НИВА“ (А. Ф. Маркеу), улица Гоголя (бывш. М. Морская) д. № 22.